

KROVNI INTERPRETACIJSKI PLAN GRADA SLUNJA

SADRŽAJ

3	UVOD
4	1. Uvod u analizu stanja
4	2. Prostorni obuhvat
5	3. Analiza stanja
5	3.1. Postojeći strateški dokumenti
6	3.2. Postojeća interpretacija
7	3.2.1. Trenutni planovi za Interpretaciju područja
8	3.2.2. Postojeći događaji
8	3.3. Posjetiteljski interpretacijski indeks
10	3.4. Analiza tema
11	3.5. Analiza posjetitelja
11	3.6. Analiza problema i utjecaj na interpretacijski potencijal
12	4. Zaključak analize
13	5. Program mjera
13	5.1. M1 Definirati ključne faze razvoja destinacije
14	5.2. M2 Definiranje interpretacijskog koncepta
37	5.3. M3 Razvoj koncepta interpretacije kroz nove šetnica TE sadržaj šetnica
37	5.4. M4 Definiranje Sovenira
37	5.4.1. Prijedlog za suvenire zona 1
38	5.4.2. Prijedlog suvenira ZONA 2
38	5.4.3. Prijedlog suvenira ZONA 3
38	5.4.4. Prijedlog suvenira ZONA 4
38	5.5. M5 Definirati godišnje programe edukacija dionika u mreži prijenosa koncepta i sadržaja prema posjetiteljima, suradnicima
39	5.6. M6 Kanali komunikacije i Širenje mreže „priatelja“ destinacije
39	5.7. M7 Definiranje ključnih događaja koji definiraju destinaciju.
41	5.8. M8 upravljanje kvalitetom destinacije
41	5.8.1. Evaluacija interpretacijskog plana
42	6. Smjernica za upravljanje posjetiteljima
43	7. PRILOZI
43	PRILOG 1. Vremenski plan i preliminarni proračun provedbe krovnog interpretacijskog plana grada Slunja
46	7.2. PRILOG 2. UPITNICI ZA POSJETITELJE
46	7.2.1. PRIMJER UPITNIKA ZA DJECU
46	7.2.2. PRIMJER UPITNIKA ZA ODRASLE
4	4 Slika 1. Karta primarnog područja za interpretaciju
6	6 Slika 2. Tekst na interpretacijskom ploči samo na engleskom jeziku
6	6 Slika 3. Tri različite ploče od tri različita dionika. (TZ grada Slunja, JU Natura Viva, Grad Slunj.)
7	7 Slika 4. Primjer nedovoljno čitke ploče. Tekst sa slikom u pozadini, složeni fontovi za naslove, različite veličine fontova za naslove, nedostojanstvo slike i teksta na strani s engleskim tekstrom.
14	14 Slika 5. Karta svih zona
16	16 Slika 6. Primjeri putokaza i interpretacijske table za ZONU 1
18	18 Slika 7. Primjeri rješenja za znakovе zabrane.
21	21 Slika 8. Primjeri za ba-reljefe za slijepе i slabovidne osobe (zanimljivo i ostalim posjetiteljima)
24	24 Slika 9. Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 2.
29	29 Slika 10. Primjeri putokaza i interpretacijskih ploča za ZONU 3.
32	32 Slika 11. Primjeri mogućih rješenja putokaza i interpretacijskih tabli za ZONU 4.
34	34 Slika 12. Primjeri mogućih rješenja putokaza i interpretacijske table za ZONU 5.
38	38 Slika 13. Primjer podloge za suvenire za zonu 4.

UVOD

Krovni interpretacijski plan grada Slunja služit će kao potpora jednoj od strateških odrednica razvoja grada Slunja tj. unaprijeđenju i promociji turističke ponude Slunja. Ovaj dokument stoga predstavlja rezultat procesa u kojem su bili uključeni relevantni dionici i alat koji povećava potencijal gospodarskog razvoja temeljem predstavljanja prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Ovim planom je prije svega identificirana kulturna i prirodna vrijednost prostora grada Slunja te su isti resursi stavljeni u svrhu povećanja turističke vrijednosti prostora. Dokument je više usmјeren na stavljanje postojećih vrijednosti u funkciju za ostvarivanja želenog cilja krovnog interpretacijskog plana nego na detaljno opisivanje tema i priča, budući da su dionici uključeni u definiranje dokumenta zapravo relevantni izvor istih tema te se iste namjerava kontaktirati pri definiranju izvedbenih rješenja ponuđenih u ovom planu.

Krovni interpretacijski plan grada Slunja tako usmјera predstavljanje grada Slunj kroz njegove autentične

teme i to s ciljem produljenja boravka posjetitelja koji se nađu u Slunju tj. trenutno samo u naselju Rastoke. Ovaj plan predviđa dokidanje nepovoljne karakteristike ove destinacije, drugim riječima utjecat će na smanjenje tranzitnog posjeta gradu Slunju te pozicioniranje destinacije kao privlačne dvodnevne ili višednevne destinacije.

U svrhu ostvarenja tog cilja u planu je predložen koncept 5 interpretacijskih zona u prostoru. Svaka zona ima svoje karakteristike u vidu posebne teme, ne isključujući pritom ostale u potpunosti. Interpretacijske zone trebale bi svaka imati svoja posebna vizualna obilježja, stoga je za sada u planu predložena najjednostavnija opcija korištenja posebnih vizualnih obilježja koja se zasniva na boji. Koncept zona, predložen ovim planom, može se preslikati na koncept suvenirnice te svaka zona može imati „svoje“ specifične suvenire. Isto se predlaže i za razvoj događaja, ali s više interdisciplinarnosti, a time i preklapanjem tema, međutim s potencijalom

brandiranja, u budućnosti, svake zone posebno.

Uz ovaj krovni interpretacijski koncept, dokument predlaže i mјere očuvanja kvalitete destinacije te mјere usmjeravanja kretanja posjetitelja s prijedlogom novih investicija u vidu ostvarenja optimalnog opterećenja posjetitelja na najkritičniju točku posjeta, Rastoke.

Na kraju ovaj dokument predlaže i terminski plan provedbe zadatka i događaja koji su okosnica unaprijeđenja interpretacije prostora. Predloženi preliminarni troškovnik ovisi o načinu izvedbe pojedinih aktivnosti, stoga troškovi po pojedinim stavkama izrazito variraju.

Plan je izradila tvrtka Razbor d.o.o. u suradnji s radnom skupinom (predstavnici Grada Slunja, predstavnice JU Natura Viva, predstavnica Konzervatorskog odjela u Karlovcu, predstavnik Pučkog otvorenog učilišta Slunj, predstavnici Turističke zajednice Grada Slunja), autorka teksta je Mirna Žunić, dok je vizualna rješenja predložio Ivan Klepac.

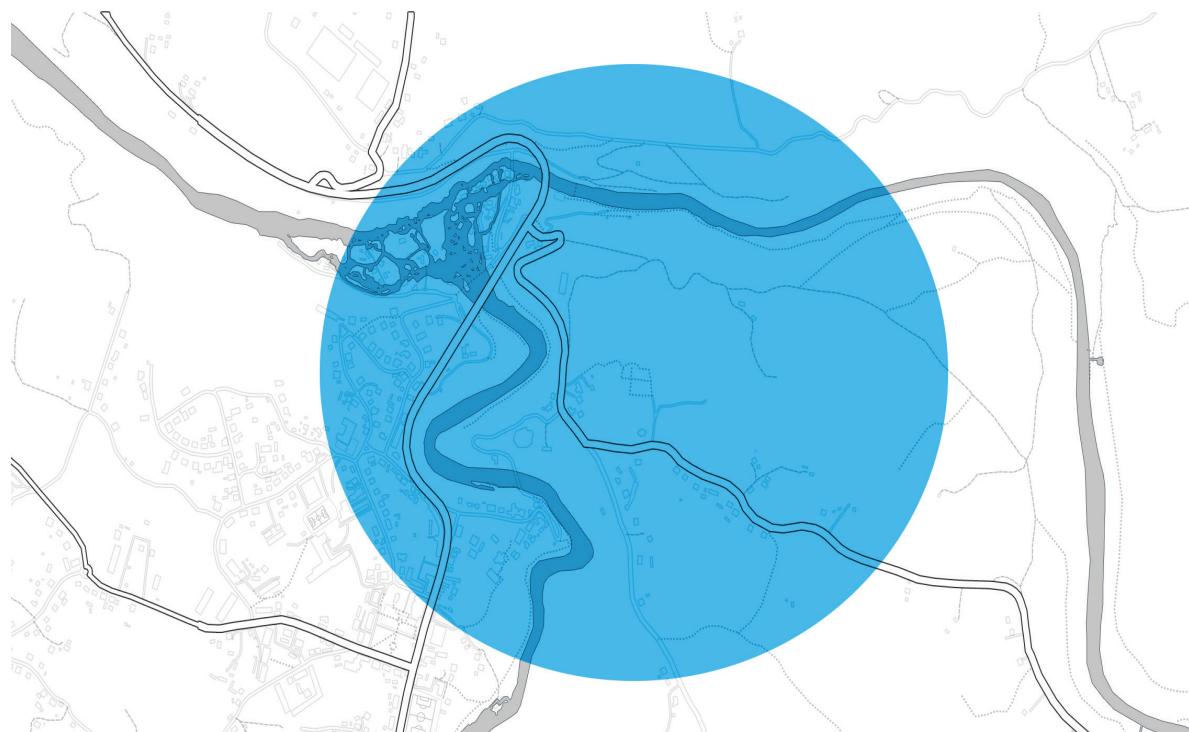
1. UVOD U ANALIZU STANJA

Analizom stanja uspostavlja se jasan okvir unutar kojeg se izrađuje Krovni interpretacijski plan grada Slunja, ukazujući pritom na njegove mogućnosti i ograničenja. Analiza stanja je provedena na nekoliko razina, obuhvaćajući već pripremljene planove i strateške dokumente za upravljanje područjem Značajnog krajobrazza Slunjčica (ZK Slunjčica) tj. grada Slunja. Dokument ukratko, definira prostor na koji će se odnositi krovni interpretacijski plan, analizira ga, te definira probleme koji predstavljaju prepreke u interpretaciji. Također uz analizu trenutnih interpretacijskih kapaciteta, u do-

kumentu je kratak osvrt na analizu posjetitelja koja je bila ograničena s obzirom na dostupnost informacija. Najzahtjevnija razina analize bila je identifikacija tema, motiva i poruka koje postoje unutar prostora, a koje je vrijedno koristiti kao interpretacijski element, predložak za suvenire ili pak polazište za tematske događaje. Naime interpretacijski planovi jedinstveni su alat za ostvarivanju jasne komunikacije s posjetiteljima određenog prostora kulturne ili/i prirodne baštine, stoga je ključno stvoriti poveznicu između postojećih tema/motiva Slunja te onih opće poznatih svim posjetiteljima grada Slunja.

Efektivna interpretacija je kreativan strateški proces koji stvara emocionalne i intelektualne veze između posjetitelja i izvora (predmeta) interpretacije, puštajući pritom posjetitelja da stvara vlastite zaključke vezane uz izvor interpretacije, uživajući i cijeneći ga.¹

2. PROSTORNI OBUHVAT

Tijekom prve radionice sa dionicima (studeni 2016) definiran je prostorni opseg koji bi kroz zone interpretacije trebao biti obuhvaćen krovnim interpretacijskim planom Slunja. Prostorni opseg interpretacije obuhvaća područje grada Slunja te Značajnog krajobrazza Slunjčica.

*Slika 1:
Karta primarnog područja za interpretaciju*

¹ Sam Ham and Jorge Morales, *A que interpretation referimos*, Boletin de Interpretacion, br. 19, str 4-7, Asociacion para la Interpretation del Patrimonio, 2008.

3. ANALIZA STANJA

3.1. POSTOJEĆI STRATEŠKI DOKUMENTI

Unazad 7 godina za spomenuto područje izrađena su dva ključna dokumenta koja pružaju uvid u izazove upravljanja ovim zaštićenim područjem, a to su slijedeći: „PLAN UPRAVLJANJA ZNAČAJNIM KRAJOBRAZOM SLUNJČICA za period od 2012. do 2021. godine“ (Javna ustanova NATURA VIVA za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Karlovačke županije) te „RAZVOJ TURIZMA NA PODRUČJU ZNAČAJNOG KRAJOBRAZA SLUNJČICA“, 2010 (Institut za turizam).

Ovi su dokumenti adresirani tijekom izrade analize područja i pripreme radionica sa dionicima te su nalazi istih korišteni u definiranju prepreka i eventualnih ograničenja, kao i rješenja.

1. Dokument koji je definiran 2007, Razvoj turizma na području značajnog krajobraza Slunjčica, ponudio je rješenja koja se tiču problema kretanja na području naselja Rastoke te problema parkiranja. Ponađena rješenja su definirana kroz fazni razvoj, a neka od njih su prihvaćena i danas stavljeni u funkciju (Prostor turističkog info centra na ulazu 3 i parkiralište za osobne automobile). Iz istog dokumenta prihvaćen je prijedlog o omogućavanju kružnog kretanja na području naselja Rastoke izgradnjom mosta preko Korane i dodatne šetnice na njenoj desnoj strani obale. Dokumenti za realizaciju tih investicija su spremni uz vjerojatnu skorašnju realizaciju kroz prijavu projekta na fondove EU. Nadalje, prijedlog položaja turističko informativnog centra u naselju Rastoke također je usvojen kao dobar prijedlog te se za isti izradila projektna dokumentacija i ishodile dozvole za gradnju. Usporedno sa time problem parkirališta u spomenutom dokumentu se nastojao riješiti u dvije faze, smještajući jedan dio u neposrednoj blizini Napoleonovog magazina, te drugi u zadnjoj fazi nasuprot ulaza 1 (zapad). Oba rješenja trenutno su odbačena, prvo rješenje odbačeno je radi davanja spomenutog prostora u koncesiju na duži periodu, a drugo rješenje zbog smanjenog učinka na produljenje boravka grupnih gostiju na cijelom obuhvatnom području (ne samo Rastoke). Prijedlog panoramskog lifta kao pristupa starom dijelu grada Slunja iz Rastoka nije razmatran.

2. Dokument koji je izradila stručna skupina pod vodstvom Javne ustanove Natura Viva za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Karlovačke županije, definiran je kao Plan upravljanja područjem ZK Slunjčica koji kroz nekoliko tema definira mјere odnosno akcijske planove vezane uz posjetiteljsku infrastrukturu i sadržaje za interpretaciju područja:

- 1.B.3. Postavljanje i održavanje komunalne i posjetiteljske infrastrukture (koševi za smeće, odvoženje smeća, sanitarni čvorovi)
- 1.G.4. Definiranje pravila ponašanja posjetitelja i stanovništva zaštićenog područja kroz sustav interpretacije i nadzora
- 2.A.2. Partnerstvo na projektima obnove i izgradnje tradicionalnih objekata, s ciljem pridruživanja i usklađivanja uvjeta zaštite prirode uvjetima tradicijske estetike prostora te korištenja objekata u skladu sa zadanim uvjetima (prioritetno obnova mlinica te uređenje i otvaranje etno kuće u Slunj)
- 2.B.1. Poticanje održavanja i obnove graditeljske i druge materijalne kulturno-povijesne baštine s ciljem djelomičnog stavljanja obnovljenih prostora u funkciju zaštite prirode – međusektorska suradnja u smislu razvoja programa obnove i korištenja kulturno-povijesnih građevina te predlaganje zajedničkih projekata na domaće i međunarodne fondove (prioritetno poticanje obnove Starog grada Slunj i Napoleonove žitnice)
- 2.B.2. Uređenje dijela obnovljenih kulturno-povijesnih objekata za potrebe promocije zaštićenog područja – međusektorska suradnja i usklađivanje interesa za promociju kulturno-povijesne i prirodne baštine
- 3.A.2. Razvoj programa za posjećivanje različitih tipova posjetitelja (poučne šetnje uz stručno vođenje od strane JU, Škola krša i drugi stručno-edukativni programi)
- 3.A.3. Uređenje infrastrukture za posjetitelje (poučni i informativni sadržaji, zabrane i upozorenja, dovršetak poučne staze, izgradnja šetnice, vidikovaca i sanitarnih čvorova); održavanje infrastrukture za posjetitelje
- 4.A.2. Izvođenje poučnih šetnji uz stručno vođenje po ZK od strane JU - sezonsko zapošljavanje čuvara prirode za vođenje posjetitelja po ZK Slunjčica u okviru programa samofinanciranja (Akcijski plan Program za posjetitelje)
- 4.A.5. Razvoj i provedba interpretativno-poučnih i stručno-edukativnih programa i sadržaja za ciljane skupine – osobe s posebnim potrebama
- 4.B.2. Osmišljavanje i planska izrada novih multimedijskih sadržaja, publikacija, brošura i poklon suvenira te organiziranje prigodnih prezentacija, izložbi i projekcija različitih materijala u nekomercijalne svrhe
- 4.B.3. Projektiranje, uređivanje i otvaranje prirodoslovno-etnološkog muzeja u funkciji centra edukacije i promocije prirodnih i kulturnih vrijednosti područja značajnog krajobraza
- 4.B.4. Organiziranje promotivnih događanja - dani otvorenih vrata, edukativni sajmovi, festivali bio-raznolikosti i sl.

Sukladno navedenom JU Natura Viva glavni je upravitelj prostora koji je dio obuhvata Interpretacijskog plana stoga je institucija uključena aktivno u formiranje svih dijelova Interpretacijskog plana. Na jednoj od radionica s dionicima, zaključeno je, da prezentacija i interpretacija cijelog prostora treba biti uniformirana od strane svih dionika. Shodno tome, upravljanje i održavanje interpretacijskog sustava bit će dogovorenog između Turističke zajednice grada Slunja i JU Natura Viva.

4.2. POSTOJEĆA INTERPRETACIJA

Kratka analiza postojeće interpretacije temeljena je na posjetima/obilasku područja koja će biti u užem obuhvatnom području ovog plana. Postojeća interpretacija (javna površina) temelji se na pločama postavljenima od strane JU Natura Viva te pokriva teme teme prirode, kulture i tradicije prostora. Radi se o desetak ploča postavljenima na području naselja Rastoke, pored istraživačke stанице te pred ulaz u grad Slunj. Analiza je obuhvatila i druge postavljene ploče, postavljane od strane Turističke zajednice grada Slunja te privatnih osoba na vlastitom posjedu. Ploče i ostala interpretacija privatnih posjeda samo će biti spomenuta u analizi kao usporedba.

Ovaj dio analize je temeljen na opće prihvaćenim standardima za posjetiteljske interpretacijske alate koji se mogu sažeti kao slijedeći:

PORUKA

- treba biti privlačna za osobe koje na tom mjestu provode slobodno vrijeme(jednostavna, potpuna i kratka).
- treba dostaviti informaciju koja je lako razumljiva (jedna ideja)
- treba prenijeti informaciju koja posjetitelje interesira
- poruka treba biti u skladu s ostalim interpretacijskim sadržajem i vezat se na nje-ga (najbolje u centralnu temu)
- poruka treba imati strukturu (dobro organizirana, bez obzira radi li se o kronološ-kom redoslijedu ili prostornom smještaju)

KOMUNIKACIJSKI ALATI

- od poznatog prema nepoznatom
- korištenje primjera
- korištenje metafora
- analogije
- usporedbe

DIZAJN

- korištenje jednostavnih fontova
- ne miješanje stilova
- bez velikih dijelova teksta napisanih velikim slovima
- bez preklapanja teksta i slike
- dobar kontrast
- i dr.

Prethodno nalazu vezanom uz interpretaciju u gradu Slunj(Rastokama), potrebno je istaknuti da je JU Natura Viva postavljanjem interpretacijskih ploča približila cijeli prostor i njegove znamenitosti posjetiteljima te otvorila prostor novim sadržajima (suvenire, događaje). Dio interpretacijskog plana oslanjat će se na identificirane teme tih ploča te koristiti predloženi sadržaj.

Sva interpretacija na području naselja Rastoke i grada Slunja definirana je u različi-

tim periodima od različitih dionika stoga se može zaključiti da je neujednačenost glavna karakteristika interpretacije tog prostora. Neujednačenost se očituje u vidu poruka koje se pokušavaju prenijeti, načinu prenošenja, korištenju karata, znakova zabrane, dizajna te oblika ploča i materijala. Glavne zamjerke sadržajnog dijela za interpretacijske ploče JU Natura Viva-e jest velika količina informacija bez jasne centralne poruke, velika količina teksta koji je pisani stručnim jezikom, karte koje nisu dovoljno jasne i čitke s greškama te odsutnošću korištenja komunikacijskih alata u prenošenju poruka. Grafičko oblikovanje ili dizajn teksta, slika i ploča nisu u skladu s dobrom praksom za interpretacijske ploče. Stoga se za sve ploče koriste složeni fontovi slova, vrlo često više nego jedan, kontrast je često nedovoljan za olakšano čitanje sadržaja, tekstovi i slike se nerijetko preklapaju. Ploče koje su postavljene ispred slapova u dobrom su (niskom) položaju koji ne zaklanja pogled na slapove. Ploče postavljene od strane TZ grada Slunja, su malobrojne, uglavnom se radi o kartama koje u jednom slučaju nisu postavljene na dobro mjesto, tj. previše udaljene od mjesta koje prikazuju, a u drugom slučaju na stranu kućice info centra koja nije lako dostupna pogledom. Ostale ploče tiču se obavijesti Športsko ribolovnog društva Slunjčica, nekoliko oznaka smjera za kupalište, znak dopuštenja za kupanje pasa i sl. Druge interpretacije u vidu lako dostupne dodatne literature, kvalitetnih suvenira ili eventualno pokaznih kraćih prezentacija u određeno vrijeme dana nisu dostupne.

Slika 2: Tekst na interpretacijskog ploči samo na engleskom jeziku

Slika 3: Tri različite ploče od tri različita dionika. (TZ grada Slunja, JU Natura Viva, Grad Slunj.)

Slika 4: Primjer nedovoljno čitke ploče. Tekst sa slikom u pozadini, složeni fontovi za naslove, različite veličine fontova za naslove, nedosljednost slike i teksta na strani s engleskim tekstom.

Uloga postojeće interpretacije stoga je jednosmjerna te umjesto jasne strategije o poruci koja se želi prenijeti posjetiteljima prenosi samo informaciju, „bez kontrole“ koji dio iste će posjetitelji odnijeti kući (ili do suvenirnice). Jednako tako, sadržaj interpretacije ne poziva dovoljno na produljenje posjeta ili usmjerenje posjeta na dio koji se ne tiče naselja Rastoke iako interpretacijske ploče postoje i na drugim područjima. Ukratko, uz interpretaciju prostora i njegovih vrijednosti nedostaju vrlo jasni i prijeko nužni putokazi ili bilo kakvi alati za usmjeravanje kretanja posjetitelja. Iz tog razloga posjet naselju Rastoke, često izaziva osjećaj zbumjenosti vezano uz snalaženje u prostoru i dopuštenog smjera kretanja.

Ukratko treba naglasiti da ni francuski „Napoleonov“ magazin niti Stari grad Slunj, kao ni ostatak grada (Trg Zrinskih i Frankopana ili centralni trg) nisu dovoljno ili uopće interpretirani. Razlozi za to su različiti, francuski magazin nije obnovljen te time još uvijek predstavlja sigurnosni rizik za posjetitelje te je pretpostavka da iz tog razloga ne nalazimo interpretaciju u njegovog blizini. Stari grad Slunj je još uvijek je pod radovima rekonstrukcije i restauriranja te zbog neuređenog prilaza predstavlja sigurnosni rizik za posjetitelje, iako interpretaciju o njemu nalazimo na suprotnoj strani Slunjčice. Oba problema mogu se riješiti interpretacijskim pločama i pločama upozorenja do uređenje spomenutih lokacija ili uređenja njihova okoliša. Ostatak grada, prisustvom centralne posjetiteljske točke (Rastoke), nije bio interpretiran niti predstavljan kao dio ture obilaska šireg područja posjeta. Naime problem je dosadašnji pristup u predstavljanju prostora kroz naselje Rastoke kao centralnu i jedinu točku posjeta. Ovim se planom ta situacija treba izmijeniti.

3.2.1. TRENUTNI PLANOVI ZA INTERPRETACIJU PODRUČJA

Turistička zajednica grada Slunja aktivno radi na definiranju karata, staza i mesta za odmor na području koji je predmet ove analize. Trenutno su u pripremi za daljnju razradu detaljna digitalna mapa područja(GIS), prijedlog novih ruta/šetnica, postavljanje tabli za nordijskog hodanje i dr. Zbog usklađenosti cijelog interpretacijskog područja neke faze spomenutog ulaganja bit će zaustavljene radi usklađivanja s predloženim rješenjima iz Interpretacijskog plana, dok će table za nordijsko hodanje biti postavljene prema predviđenom planu. Prijedlozi novih ruta/ šetnica razvijeni su prema slijedećim nazivima i opsezima:

1. **Ruta Kotlac (2,2 km)** – od ulaza 3 prema naselju Rastoke, ispod D1, staza iznad kupališta na Korani, iznad Korane do kupališta na kaskadama Korane
2. **Ruta Rastoke (1,8 km)** – od ulaza 3 prema naselju Rastoke i naselje Rastoke
3. **Ruta Slunjčica (7,4 km)** - od ulaza 3 prema Trgu Zrinskih i Frankopana, spuštanje na stazu uz Slunjčicu prema vrelu Slunjčica
4. **Ruta Gradina (1,8 km)**- od ulaza 3 prema Trgu Zrinskih i Frankopana prelazak preko mosta na Slunjčici, uspon prema Starom gradu, povratak po Ul. Gojka Šuška prema naselju Rastoke.
5. **Ruta Crkva (0,9 km)** . od ulaza 3 prema župnoj crkvi, spuštanje na stazu uz Slunjčicu, povratak u grad Slunj kod mlina (ŠRC Slunjčica), prolazak kroz središte grada.
6. **Ruta Tuk (3,7 km)** – Jednako kao ruta Crkva, međutim kod mlina se produžuje do Munjare te se kod Munjare penje na D1 i povratak u grad.
7. **Ruta Jelvik (4,4 km)** – od ulaza 3 putem rute Gradina, međutim ruta vodi na Napoleonov magazin, od kojeg se dalje kreće u šumu Jelvik prema rijeci Korani, kružno se vraća uz kanjon rijeke Korakne do D1 gdje se prelazi u naselje Rastoke.

Rute su zamišljene kao šetnice za koje bi se izradio sustav putokaza, međutim pojedine staze nemaju definiran svoj kraj, vrlo često nisu kružnog tipa, već se posjetitelj mora vratiti nazad istim putem. Šetnice također nisu definirane u skladu s potencijalnim tematskim konceptom te možda njihov najslabiji segment je sigurnost posjetitelja, budući da su neke definirane tako da koriste dio ceste (županijske, državne) u dijelu gdje ne postoji nogostup. Za sve rute, kao i za cijeli interpretacijski plan možemo zaključiti da postoje dvije sive zone, koje radi sigurnosti, tako i radi estetike, trebaju biti premoštene u skorije vrijeme. Radi se o djelu ceste (županijska) koja bi trebala spojiti šetnicu od Starog grada Slunja te Napoleonovog magazina prema naselju Rastoke (ili obratno) na kojoj nema nogostupa. Taj isti dio ceste trebale bi koristiti grupe za kretanje prema Rastokama ili Starom gradu Slunj u slučaju izmjehštaja parkirališta (više u dijelu 7.). Druga siva zona odnosi se na uski nogostup od ulaza 3 prema Trgu Zrinskih i Frankopana, koji predstavlja mjesto kretanja turista prema gradu Slunj od Rastoka i obratno. Mimoilaženje tim putem je otežano te činjenica da se kreće uz državnu cestu D1, nogostup čine vrlo neatraktivnim iako to

ne bi trebao biti, budući da je pogled prema Slunjčici izniman. Rješenje za prvi slučaj očekuje se u realizaciji projekta tvrtke Kordun d.o.o., koji obuhvaća ulaganje u cijeli prostor oko francuskog magazina koji bi pritom riješio kretanje posjetitelja prema Rastokama i obratno. U slučaju da takvo ulaganje izostane bit će potrebno naći drugo rješenje (ili u vidu nogostupa ili prijevoznog sredstva). Uski nogostup mogao bi se kroz neko vrijeme proširiti konzolama prema obali Slunjčice te bi mogao biti izvrstan interpretacijski put prema centru grada Slunja.

3.2.2. POSTOJEĆI DOGAĐAJI

Broj događaja tijekom godine koji se organiziraju na području grada Slunja u organizaciji TZ-a ili Grada Slunja prelazi brojku od 35 događaja. Velika većina organiziranih događaja lokalnog je karaktera s potencijalom rasta u regionalni, internacionalni ili isključivo turistički događaj. Događaji koji se mogu izdvojiti i nisu isključivo lokalnog karaktera su slijedeći:

1. Rafting Euro Kup
2. Fotofestival Slovin
3. Bubnjanje na rijeci
4. Izložbeni korzo,
5. Moto susret,
6. Koranski susreti (igre na vodi)
7. Modem festival
8. Dani grada Slunja
9. Biciklijada „Tour de Slunj“
10. Slunjska gastronomija (novi događaj, tek će se održavati)

3.3. POSJETITELJSKI INTERPRETACIJSKI INDEKS

Uz kratku analizu postojećih interpretacijskih ploča proveden je i kratki pregled potencijala i potrebe za interpretacijom pojedinih točaka u analiziranom prostoru. Ovaj indeks se određuje na temelju nekoliko ocjena:

1. Singularnost
Aspekt se odnosi na uvjet rijetkosti unutar analiziranog prostora.
2. Atraktivnost
Kapacitet analiziranog za privlačenjem pažnje posjetitelja bez interpretacije. Veća

atraktivnost /veća vrijednost.

3. Otpornost na utjecaje

Utjecaj posjetitelja ili drugih uzročno posljedičnih elemenata učestalih posjeta.

4. Pristup

Uvjeti pristupa za različite posjetitelje (usko, strmo, opasno za djecu i sl.).

5. Sezonalnost

Mogućnost posjeta kroz sva godišnja doba.

6. Trenutna posjećenost

Frekventnost posjeta u odnosu na druga mjesta analize.

7. Dostupnost informacije o

Aspekt ocjene se odnosi na dostupnost dodatnih informacija-podataka vezanih uz analizirani prostor/predmet.

8. Stupanj težine interpretacije

Ocjenjuje se mogućnost shematskog i jasnog prenošenja poruke vezane uz analizirani predmet.

9. Povezanost s drugim lokacijama/ temama/ predmetima

Koherentnost u odnosu na druge lokacije/teme/predmeta analiziranog područja.

Ovaj alat služi za definiranje sivih interpretativnih mesta, (za sada samo prostornih) drugim riječima upućuje nas na mesta gdje je potrebno uložiti više truda oko definiranje interpretativnih sredstava i alata. Također bitno je napomenuti da je u finalnu ocjenu unesen i aspekt vezan uz sigurnost za posjetitelje i pojavljivanje mogućih problema. Vrijednosti ocjene za gore navedene kategorije kreću se prema slijedećoj skali:

- Izrazito (12-9)
- Srednje (8-5)
- Smanjeno (4-1).

Ocjene za sigurnost i moguće probleme su na skali između 1 – 3, s time da niža ocjena kod kolone „sigurnost“ označava manju sigurnost za posjetitelje, a u slučaju problema, označava manju mogućnost pojavljivanja problema.

U slučaju niže ukupne ocjene radi se o prostoru ili mjestu koje je definirano kao siva zona interpretacije područja te, kako je već rečeno, ukazuje na moguću slabu točku budućeg interpretacijskog plana. U tom slučaju potrebno je usmjeriti pozornost na ta mesta pazеći da ih se ne preskoče u interpretaciji ili nedovoljno dobro interpretiraju. Ocjene će biti uzete u obzir tijekom definiranja interpretacijskih točaka pojedinačno.

POTENCIJALNI INTERPRETACIJSKI INDEKS (PPI)- SLUNJ

Vrijednost ocjena		12-9/8-5/4-1										3-2-1	3-2-1	
Rd.broj kulturne/prirodne baštine + OPIS/IME		Singularnost	Atraktivnost	Otpornost na utjecaje	Pristup	Sezonalnost	Trenutna posjećenost	Dostupnost informacije o	Stupanj težine interpretacije	Povezanost s drugim lokacijama/ predmetima	Sigurnost	Mogući problemi	FINALNA OCJENA	
Ulaz zapad (1)		1	4	5	12	12	12	8	8	12	3	3	80	
Pogled na slap Vilina kosa		9	10	5	12	12	12	3	6	9	3	1	82	
Pogled na Hrvojev slap		9	10	5	12	12	12	2	6	9	3	1	81	
Pogled na slap Buk		12	12	5	12	12	12	3	6	12	3	1	90	
Pogled na Tonkovićev most		12	6	10	10	12	12	8	10	2	2	2	86	
Drveni most		12	12	10	12	12	12	7	6	12	2	1	98	
Ulazak na trg prije ugostiteljskog objekta "Kum"		7	7	5	8	12	12	6	11	4	2	2	76	
Most sv.Ivana /ulaz 2		12	12	6	12	12	12	5	8	10	2	1	92	
Kraj mosta sv. Ivana / parking raskršće		7	5	4	12	12	12	1	10	6	2	1	72	
Spuštanje prema Korani		5	5	5	6	12	12	3	6	10	2	2	68	
Privatni etno muzej		12	12	5	5	12	7	0	12	20	1	2	88	
Ostali dio do Korane		8	10	5	10	12	8	6	6	6	2	2	75	
obala Korane		12	12	10	5	12	8	6	8	12	1	1	87	
Napoleonov magazin		12	12	5	2	12	2	8	12	10	1	2	78	
Stari grad		12	12	10	10	12	0	12	12	12	1	1	94	
Trg Zrinskih i Frankopana		10	7	5	10	12	2	12	10	8	1	1	78	
Novi trg /grad		8	5	7	7	12	2	7	8	5	1	1	63	
Kupalište		12	12	8	5	5	7	5	5	8	1	1	69	
Šuma Jelvik		11	11	5	5	12	1	5	8	5	2	1	66	

Tablica 2: Potencijalni interpretacijski indeks

3.4. ANALIZA TEMA

Kao prvi korak u analizi područja postavljene su tri osnovne teme kao temelj za diversifikaciju kulturno turističke ponude (prirodna baština, povijest, ljudi i običaji). Kao iskorak jednostavne „desktop“ analize organizirana je radionica sa dionicima i radnom skupinom za izradu Interpretacijskog plana radi utvrđivanja „nepisane“

baštine te autentičnosti prostora s gledišta dionika. Radionica je provedena kroz rad u 4 grupe, od kojih je svaka grupa imala zadaću prezentirati baštinu iz određenih perspektiva: 1. Ja sam Slunjanka, Slunjanin, 2. Vizure i toponimi, 3. Ja sam turist i u Slunju bih volio vidjeti, 4. Priče, legende, vjerovanja i praznovjera, 5. Problemi i moguća rješenja prostora. Ova radionica pružila je uvid u stanje ali i potencijale prostora te su neki od nalaza uvršteni u slijedeću tablicu koja se odnosi na analizu tema:

Krovni termini	Pojedinačno	Istaknuto	Nositelj identiteta	Poveznica	Komparacije	Emocije
KROVNA TEMA: 1. PRIRODNA BAŠTINA						
Rijeke	Korana, Slunjčica (Mrežnica)	Fenomen sedre		1. Ljudi, običaji, etnografija, skakanje sa slapova	Djetinjstvo	Sreća
krš	Sedreni slapovi, spilje			2. Kupanje u Korani	Mir i kontemplacija	
šume				3. Istraživanje i znanstveni rad		
flora	Puzavi celer, orhideje			4. Mlinovi		
fauna	Ptice, ribe					
Godišnja doba						
Zaštita		Istraživanje				

Krovni termini	Pojedinačno	Istaknuto	Nositelj identiteta	Poveznica	Komparacije	Emocije
KROVNA TEMA: 2. POVIJEST						
Granica	Rim			Siromaštvo	Europska povijest	Suosjećanje
Ratovi	12.st- osnivanje	Kraljevstvo		Ponos, upornost.		Ponos
Težak život	Zrinsko-Frankopani	Franjo Slunjski	Franjo Slunjski	Okolica – Cetin, Rakovica, Modruš.	Književnost	Ljubav
	Osmanlije - granica	Nestanak naselja		Poveznica na magazine/žitnice po RH (Sisak, Karlovac, Jastrebarsko, Začretje, Varaždin)	Geografija, srednjovjekovna strategija ratovanja	
	Vojna krajina	Husari /laka konjica		Poveznica na gradove Frankopana.		
	Napoleon	Infrastruktura, svila, današnja prezimena (francuska)				
	Austro-ugarska		Milan Neralić			
	Prvi i drugi svjetski rat					
	YU					
	RH		Vojni poligon			

Krovni termini	Pojedinačno	Istaknuto	Nositelj identiteta	Poveznica	Komparacije	Emocije
KROVNA TEMA: 3. LJUDI i OBIČAJI						
Kraj vječnih vojnika	Gastro – proja, pastrva, palenta s tropom, rakija...			Flora i fauna područja (nadriječništvo)	Druge mitologije	
Siromaštvo, skromnost	Odjeća i obuća (nasljeđivanje, potkove za cipele, čarape..) Sniég i školovanje Djeće igre				Običaji u EU	Znatiželja
Povezanost s Crkvom	Nadriječništvo Mitovi i legende (Vile i konji, Vještice i raskrižja/vrela, Legenda o Gnojnicama (nije Slunji), coprice i copranje Planinke „Janje moje“					Humor
<ul style="list-style-type: none"> • Drugi izvori: Muzej povijesti, Zagreb, zastava Slunjskih husara • Etnografski muzej Zagreb, nošnja • Karlovački muzej • Zbirka OŠ „Slunj“ • NSK, pisani izvor 						

3.5. ANALIZA POSJETITELJA

Sustav kontrole posjetitelja do nedavno je postojao samo na razini evidencije broja noćenja. Razlog tome je jednostavan i tiče se ne postojanja jedinstvenog ulaza u prostor naselja Rastoka (koji je samo dio obuhvata ovog dokumenta) te ne postojanje naplate ulaza. Situacija se mijenja unazad dvije godine sa sustavom naplate, ali samo za grupne posjete, budući da je jedinstveni ulaz nemoguć za ovo područje. Danas možemo govoriti o 90.000 evidentiranih grupnih posjetitelja na godišnjoj razini, s time da taj broj čini 40% ukupnog procijenjenog broja posjetitelja².

Što se tiče strukture posjetitelja koji dolaze u grupama govorimo o 70% posjetitelja između 18-64 godina, 11% posjetitelja 65+ godina (umirovljenici) te preko 18% posjetitelja djece. Najzastupljeniji su posjetitelji iz Južne Koree koji čine čak preko 40% svih grupnih posjetitelja. Zatim slijede posjetitelji iz Hrvatske (30%), Izraela, Japana, Kine i Taiwana(10%), te ostali koji čine 10% udjela u posjetiteljima. Turistička zajednica grada Slunja također ima i evidenciju pohvala i pritužbi, tako se posjetitelji najviše žale na dvostruku naplatu unutar naselja Rastoke (privatni poduzetnik na privatnom posjedu naplaćuje ulaz u posjed), zabrane ulaska na privatne posjede te (za umirovljenike) visoka cijena ulaznice. Pohvale su usmjerene na prezentaciju rada mlina, čistoću i uređenost naselja te prirodne ljepote.

Kao zaključak potrebno je navesti podatak i procjenu rasta broja dolazaka i noćenja posjetitelja, koji iznosi 20% godišnje, što ukazuje na nužnost za efikasnijim upravljanjem posjetiteljima. Potencijal područja za privlačenje turista je ostvaren, potrebno je ostvariti uvjete za produljenja boravka gostiju te mogućnosti rasterećenja pojedinih područja posjeta te ostvarivanjem i zadržavanjem kvalitete destinacije.

3.6. ANALIZA PROBLEMA I UTJECAJ NA INTERPRETACIJSKI POTENCIJAL

Analiza problema temelji se na informacijama dobivenima sa radionica sa dionicima i uvidom u teren obuhvata interpretacije. Problemi su strukturirani prostorno na područje grada Slunja i okolice te područje naselja Rastoke. Ova struktura je predložena zbog razlike u opterećenju posjetiteljima i pratećim direktnim i indirektnim utjecajima.

² Izvor: TZ grada Slunja

GRAD SLUNJ		Utjecaj na inter.potencijal
Infrastruktura	Ceste, mostovi, šetnice, interpretacija/putokazi, sportska infrastruktura , odmorišta i vidikovci	Značajan - Problem sigurnosti tj. nedostatak nogostupa i prilaza atraktivnim lokacijama
Nedostatak ponude i sadržaja	Događanja, manifestacije, dječji sadržaji, „zimski“ sadržaji, kino, koncerti, sportska ponuda	Značajan (kratkoročno srednji)
Neiskorišteni prirodni resursi	Vode (Korana, Slunjčica, Mrežnica), Ribolov/lov, šume, poljoprivrede (stočarstvo)	Nizak
Iseljavanje	Odlazak mlađih i stručnih kadrova	Značajan
Vojni poligon	Buka (avioni, topovi, kamioni), kvaliteta zraka, vode. Kvaliteta život.	Srednji

NASELJE RASTOKE		Utjecaj na inter.potencijal
Infrastrukture	Parkiralište, interpretacija / putokazi, WC, prometnice, šetnice	Značajan
Održavanje vodotoka	Zašta sedre, izmuljivanje, održavanje raslinja, zapornice, postojeća infrastruktura kanalizacije.	Srednji (dugoročno značajan)
Ribe, ribnjaci unutar vodotoka	Nisu u skladu s zaštitom prirode. Nedostatak ribe u rijekama.	Nizak
Sigurnost posjetitelja	Odroni, padovi, zmije-ugrizi, animozitet stanovnika	Srednji
Usklađivanje potreba zaštite prirode, zaštite kulturne baštine i turističkog sektora	Zahtjevi triju strana nad istim prostorom.	Značajan
Imovinsko pravni odnosi	Neriješeni imovinsko pravni odnosi kočnica u ulaganjima, uređenju i sl.	Značajan

Infrastruktura utječe na interpretacijski potencijala kako na širem području grada Slunja tako i na užem području Rastoka na način da se odsustvom kružnog kretanja smanjuje mogućnost dobre interpretacije prostora u vidu doživljaja. To znači da se upravljanje posjetiteljima ne može u potpunosti temeljiti na konceptu emocija (budući da se vraćaju istim putem nazad). Jednako tako siva zona koja se tiče Ulice Gojka Šuška predstavlja značajan sigurnosni nedostatak za posjetitelje budući da je to prometna ulica bez nogostupa, a već sada se planiraju šetnice po istoj. Nedostatak putokaza, uredenih odmorišta također utječu na interpretacijskim potencijal, jer su ta mjesta također ogledalo mjesta u koje se dolazi.

Nedostatak sadržaja također utječe na interpretacijski potencijal, međutim sadržaj koji se tiče manifestacija i događaja bolje je razvijati u skladu s definiranim konceptom interpretacijskog plana radi lakšeg interpretacijskog momenta. Utjecaj ovog problema smatra se kratkoročnim do definiranja i uspostave godišnjih rasporeda novih događaja. Ipak potrebno je ukazati da spomenuti problem može postati dugoročan, u slučaju da se ne uzme u obzir situacija iseljavanja mlađog i stručnog kadra iz grada Slunja, koji će u buduće biti vjerojatno nositelji djela sadržaja koji se planiraju ostvariti. Značajan utjecaj na interpretacijski potencijal ima i situacija u naselju Rastoke koja proizlazi iz potrebe za zaštitom kulturnih i prirodnih vrijednosti, bavljenja turizmom i privatnog vlasništva. Naime razlika u korištenju tog prostora sigurno će imati trajan utjecaj na interpretaciju cijelog područja naselja Rastoke ukoliko se ne uspostave jadna pravila upravljanje i vidne koristi za privatne osobe.

Od ostalih problema treba istaknuti animozitet stanovnika prema posjetiteljima (samo naselja Rastoka) koji se može pretvoriti u interpretacijsku temu i time amortizirati moguće vrlo negativan aspekt doživljaja za posjetitelje, dok se blizina (buka) vojnog poligona u blizini Rastoka može amortizirati na identičan način.

4. ZAKLJUČAK ANALIZE

Područje koje predstavlja primarni obuhvat interpretacijskog plana danas je malo ili nikako interpretiran. Analiza ukazuje da interpretacija postoji samo na razini interpretacijskih ploča (posredni pristup) te putem vodiča organiziranih grupa(neposredni/ osobni pristup), ali bez predstavljanja određenog koncepta. Web stranice također možemo shvatiti kako interpretacijski alat, međutim u analizi govorimo samo o interpretaciji na licu mjesta.

Analiza također ukazuje na potrebu za osnovnim interpretacijskim alatom jer je evidentno da se posjetitelji kratko zadržavaju samo na području naselja Rastoke te odlazak na druga atraktivna mjesta posjeta u krugu grada Slunja je rijedak (ispod 2% posjetitelja). Analizom tema postavljeni su temelji za konceptualizaciju predstavljanje prostora i njegovih vrijednosti (i mana) , koji će se produbljivati dodatnim istraživanjem u smjeru materijala za događaje i suvenire.

5. PROGRAM MJERA INTERPRETACIJSKI PLAN

Krovni interpretacijski plan grada Slunja dokument je koji predlaže smjer razvoja destinacije koja se veže uz naselje Rastoke, ZK Slunjčica te grad Slunj. Slijedom radionica s dionicima definiran je cilj interpretacijskog plana grada Slunja koji je potrebno postići ostvarenjem predviđenim mjerama ovog plana. Cilj krovnog interpretacijskog plana grada Slunja je slijedeći:

Novim konceptom interpretacije prostora grada Slunja produljiti boravak gostiju na istom području.

Slijedom ovog cilja definiran je koncept interpretacije predstavljen kao mera 2. (M2) ovog plana. Drugim riječima predloženi koncept nije usmjeren na povećanje broja posjetitelja ili poticanje veće potrošnje već je primarno usmјeren na omogućavanje dužeg boravka gostiju na tom području. U skladu s time i potencijalnim interpretacijskim indeksom interpretacijski alati su preporučeni na mjestima gdje je taj indeks niži te prostor zbog manjka sadržaja traži više interpretacije, dok su izuzetno jake točke (visoki interpretacijski indeks) preporučene kao mjesto sa manje interpretacije ili kraćom interpretacijom. Potrebno je napomenuti da se provedbom ovih mjeru očekuje utjecaj predloženog koncepta na povećanje potrošnje posjetitelja.

5. PROGRAM MJERA

Krovni interpretacijski plan predviđa nekoliko koraka/mjera koje su nužne za potpuno definiranje destinacije i dugoročnu održivost interpretacijskog koncepta. Mjere previđene za to su slijedeće:

- M1 Definirati ključne faze razvoja destinacije
- M2 Definiranje koncepta interpretacije
- M3 Razvoj koncepta interpretacije kroz nove šetnice te sadržaj šetnica
- M4 Definiranje suvenira
- M5 Programi edukacija dionika u mreži prijenosa koncepta i sadržaja prema posjetiteljima, suradnicima
- M6 Kanali komunikacije i širenje mreže „prijatelja“ destinacije
- M7 Definiranje ključnih događaja koji promoviraju destinaciju.
- M8 Upravljanje kvalitetom destinacije

Ovaj predloženi set mjeru nije iscrpan te predstavlja u ovom trenutku prijedlog procesa izgradnje destinacije. Rezultati koji bi trebali proizaći iz ovih mjeru, osnova su svake uspješne destinacije, stoga niti jedna od mjeru ne bi trebala biti izostavljena iz procesa razvoja destinacije.

5.1. M1 DEFINIRATI KLJUČNE FAZE RAZVOJA DESTINACIJE

Iako predmet ovog plana nije strateško planiranje, svakako su tijekom procesa konzultacija s dionicima definirani glavni okviri razvoja destinacije u dugoročnom periodu. Stoga se u ovom djelu samo kratko osvrćemo na preporučeni okvir ključnih faza razvoja destinacije i planiranih glavnih aktivnosti unutar faza razvoja.

FAZA A:

- Izgradnjom mosta preko Korane i šetnice u naselju Rastoke osigurati kružno kretanje posjetitelja
- Rekonstrukcijom mosta sv. Ivana Nepomuka osigurati sigurnost posjetitelja i atraktivnost/autentičnost prostora šetnice.
- Definiranje novog koncepcata interpretacije prostora. Uvođenjem ZONA interpretacije olakšati kretanje posjetitelja na širem području (cijelo područje grada Slunja)
- Izradom i implementacijom interpretacijskih alata osigurati lakši prijenos informacija posjetiteljima.
- Ulaganje u novi Info centar
- Brandiranje destinacije ³

FAZA B:

- Daljnji razvoj interpretacijskih alata po zonama (naročito ZONA 3)
- Definiranje programa i organizacija glavnog događaja za destinaciju
- Priprema dokumentacije i prijava projekta na izvore financiranja Izgradnje posjetiteljskog centra u Starom gradu Slunj.
- Razvoj šetnica unutar interpretacijskih ZONA

³ Ovaj korak je nužan u vidu povezivanja ciljane skupine posjetitelja s promocijom i zapažanjem. Brandiranje treba biti temeljeno na autentičnosti Slunja tj. Rastoka. Svakako brandiranjem treba riješiti dilemu što se brandira, naselje Rastoke ili pak grad Slunj, te u kojoj mjeri su i je su li Rastoke krovni brand.

FAZA C:

- Uređenje Trga Zrinskih i Frankopana
- Izgradnja manjeg mosta (neinvazivna gradnja) na rijeci Korani na kraju šetnice iz ZONE 3 (ako će biti moguće zbog zaštite NATURA 2000)
- Izgradnja mosta preko Slunjčice radi ostvarivanja mogućnosti kružnog kretanja kod Lumardenika

5.2. M2 DEFINIRANJE INTERPRETACIJSKOG KONCEPTA

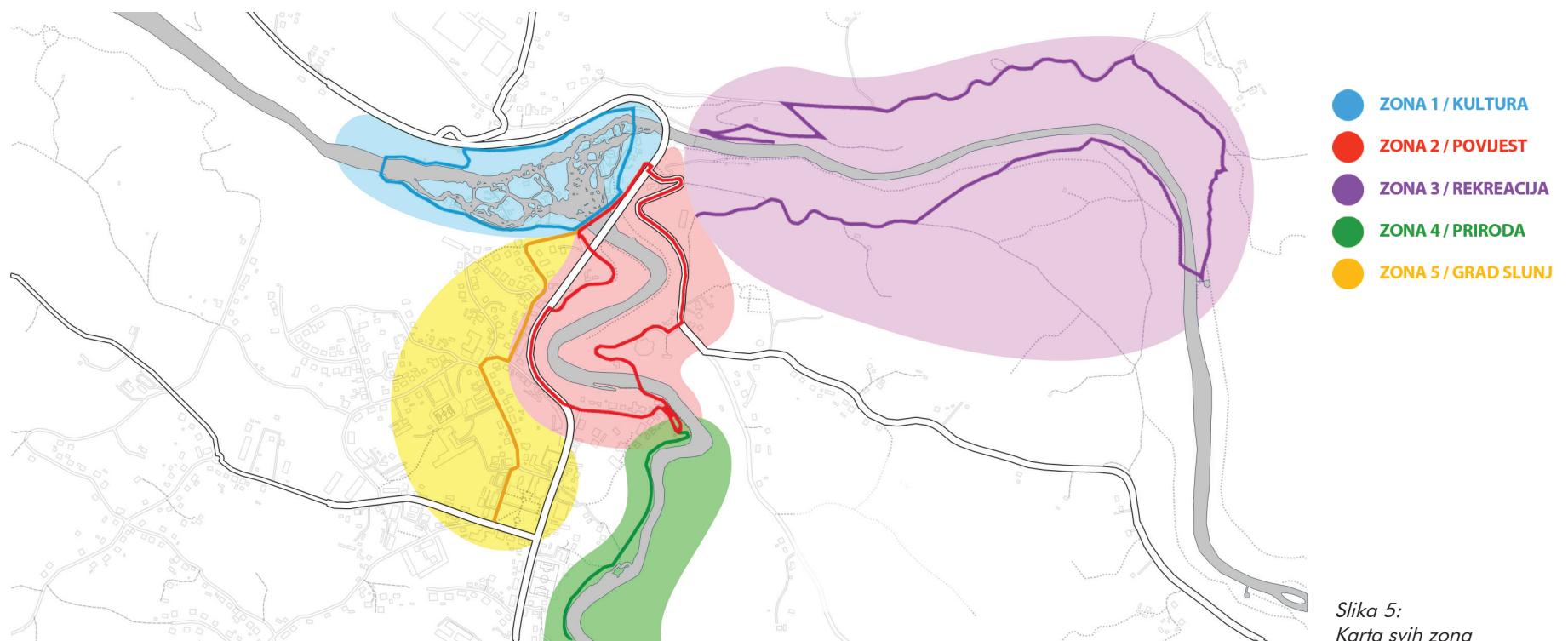
Kako je navedeno, predloženi koncept se temelji na definiranom cilju, gdje je vrijeme koje posjetitelj provodi u Slunjku ključni faktor koji formira preloženi koncept. Iz tog razloga razvijen je koncept temeljen na ZONAMA posjeta s jasnim sustavom putokaza i temi interpretacije po zonama kako bi posjetitelj bilo lako navoditi na produljenje boravka, ali i kako bi bila osigurana lakša nadogradnja koncepta (novima pločama, suvenirima, događajima). Jednako tako potrebno je naglasiti da se koncept temelji na pretpostavci da postoji kružno kretanje preko novog mosta preko Korane, postojanja nove zgrade Informativnog centra te rekonstruiranog mosta sv. Ivan. Također koncept nije uzeo u obzir mogućnost realizacije projekta Kordun d.d.,

(Projekt oko „Napoleonovog“ magazina uključuje investicije u sam magazin, okolnu infrastrukturu za potrebe kampa, bazena i sportskih terena te bistro na padini ispod magazina) budući da nisu poznati planovi u vidu rokova za investiciju. Međutim tijekom definiranja teme potencijalne interpretacijske zone uzeto je u obzir buduće rekreacijsko područje te je interpretacijska zona trenutno definirana upravo kroz rekreaciju.

INTERPRETACIJSKI KONCEPT:

Temelji se na 5 interpretacijskih zona. Zone se odnose prvenstveno na sustav interpretacijskih tabli, međutim poželjno je u skladu sa zonama razvijati i koncepte šetnica, suvenira, događaja i priča unutar svake zone. Ovaj dokument u nastavku predlaže OSNOVNI koncept interpretacije preko interpretacijskih ploča koji je potrebno nakon primjene prve faze dalje nadograđivati i održavati.

Potrebno je napomenuti da se za sustav označavanja zona, karata, putokaza pa kasnije i suvenira koristi BOJA pojedine ZONE. U kasnijoj nadogradnji koncepta moguće je primijeniti oblik i boju za svaku zonu, međutim zbog složenosti upotrebe kod tiskanih materijala (karata, suvenira) za sada je predložena samo BOJA kao element prepoznavanja. Predložene boje su isključiva prijedlog te bi izvedbeno rješenje trebalo ponudi finalnu verziju koncepta.

	Područje	Vrijeme obilaska (od ulaza 3)	Glavna TEMA / Naslov
ZONA 1	Početak ulaz 2, Naselje Rastoke (+ novi most i šetnica)	1 h	Kultura / Šum života
ZONA 2	Početak Most sv. Ivana, ulaz 3 , Trg Zrinskih i Frankopana, obala Slunjčice, Moćanov most, Stari grad, + Rastoke (most sv. Ivana)	2 h- 3 h	Povijest / Kraj vječitih vojnika
ZONA 3	Početak Napoleonov magazin, šuma Jelvik, Korana, druga strana šetnice na Kotlac	Pola dana	Zabava, Rekreacija / Igre i običaji za dulji život
ZONA 4	Početak istraživačka stanica JU Natura Viva, obala Slunjčice, Osigurati kružni povratak (preko Lumardenika u budućnosti)	Pola dana do cijeli dan	Priroda, istraživanje / Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom.
ZONA 5	Početak ulaz 3, Grad SLunj	Pola sata	Slunj / Grad koji vas može iznenaditi

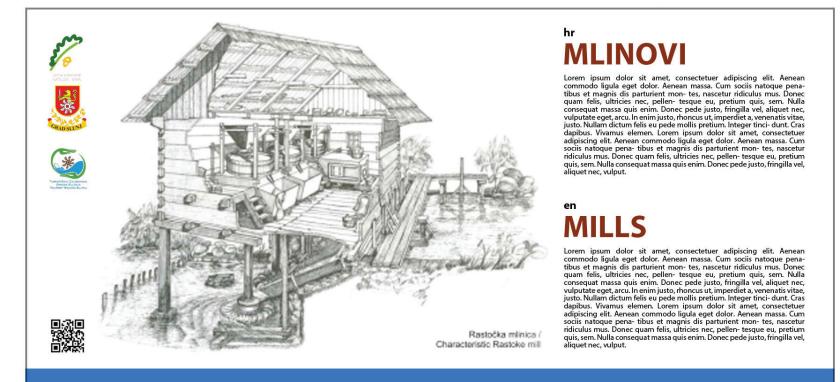
4

ZONA 1 KULTURA Šum života

Područje:

Početak ulaz 2, Naselje Rastoke
(+ novi most i šetnica)

Vrijeme obilaska:
1 h

Slika 6: Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 1.

⁴ Vertikalni putokazi predviđeni su kao oznaka mjesta početka kretanja za pojedinu zonu, kroz ovaj dokument postoji nekoliko verzija vertikalnih stupova, gdje oni mogu biti i interpretacijski, ipak preporuka je da stupovi - putokazi budu informacija za kretanje po pojedinačnoj zoni kako je vidljivo za ZONU 2.

Tema /mjesto	Dobrodošlica / ulaz 2 (kod TIC-a)
Tabla:	Tabla 1
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Naslov: Dobrodošli u naselje Rastoke.</p> <p>Dragi posjetitelju ulazite u naselje Rastoke, jedinstveno mjesto gdje ljudi i priroda žive u stoljetnom skladu. Mjesto koje je nastalo u 17. st. na ušću rijeke Slunjčice u rijeku Koranu i danas je naseljeno i rubno je područje grada Slunja⁵.</p> <p>TEKST dalje (Kratko o statusu prostora Značajni krajobraz (prostor/povijest/ljudi), fenomen sedre ali kratko).</p> <p>Eventualno karta: gdje se nalazi u HR, EU.</p> <p>Kratko u jednoj rečenici: Zbog svoj posebnosti i složenosti ovim prostorom upravljaju JU, TZ, grad. (Napomena: lako se radi o razlici između, upravljanja, vlasništva i korištenja, ovim se ne opterećuje posjetitelje, U slučaju nemogućnosti dogovora oko formuliranja rečenice bolje je izostaviti.)</p> <p>Slika: Bakrorez, Rastoke kraj 18. st. (Hacquet, B. Oryctographia Carniolica, Leipzig, IV svezak, str. 4 – dostupno u Konzervatorskom odsjeku Karlovac, Sonja Jakšić).</p> <p>SSO⁶: Oznaka na Brailleovom pismu</p>
Cilj	<ul style="list-style-type: none"> • Uputiti na Rastoke kao naselje ne muzej na otvorenom • Uputiti na njegovu autentičnost (kada se govori o sendri, uputiti na točno mjesto gdje se ona objašnjava i na Zone 3 i 4. • Definirati glavne dionike prostora (tko upravlja) • EMOCIJA: osjećaj dobrodošlice / osjećaj posebnosti prostora (ili autentičnosti)

Tema /mjesto	Upozorenje / ulaz 2 (TIC)
Tabla:	Tabla 2
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Naslov: Dome, slatki dome</p> <p>Naselje Rastoke broji 20 tak kuća i 10 tak obitelji. Rastoke nisu muzej na otvorenom . Njihov mir i neometani život pridonosi očuvanju ljepota i tajnovitosti Rastoka. U skladu s time poštujte privatni prostor obiteljskih kuća. Pratite (poštujte) sljedeće znakove. (na tabli trebaju biti predstavljeni znakovi upozorenja, ZNAK 1, ZNAK 2 i ZNAK 3)</p>
Cilj	<p>ZNAK 1: Poštujte privatni prostor kao da je vaš. ILI Ovo je nečiji dom, poštujte ga</p> <p>ZNAK 2: Posjet dozvoljen samo za kupce.(Znakovi će biti postavljeni uniformirano po cijelim Rastokama.)</p> <p>ZNAK 3: Zabranjen prelazak preko brane.</p>

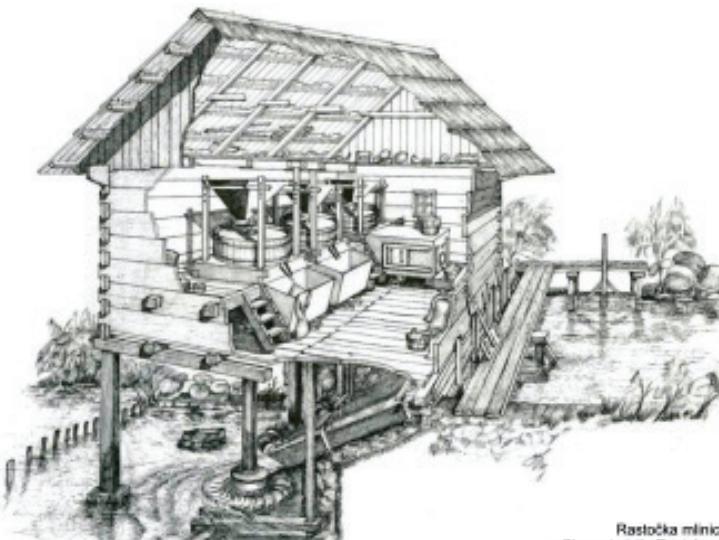
Tema /mjesto	Karta zona posjeta/ TIC
Tabla:	Tabla 3 ili Putokaz (ili jedno i drugo)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Karta je predstavljena u tekstu Interpretacijskog plana posebno za svaku zonu. Na ovom dijelu potrebno je staviti ili veliku tablu sa svim zonama ili samo putokaz za druge zone, upućujući na Info centar gdje bi bila karta sa svim zonama.</p> <p>Tekst:</p> <p>Otkrijte područje grada Slunja kroz 5 zona posjeta. Ostanite malo duže i uživajte otkrivajući čaroliju (tajne - u slučaju da se koristi brand preko riječi tajne) ovoga mjesta.</p> <p>SSO⁶: karta zona i osnovnih šetnica u bareljevu.</p> <p>Karta sa zonama. Opis zona u jednoj rečenici.</p>
Cilj	Olakšati snalaženje u prostoru. Dati jasne karakteristike svake zone (tema, trajanje, prilagođenost)

⁵Vjerojatno je naselje postojalo i ranije, obratiti se Sonji Jakšić vezano uz definiranje istoga.

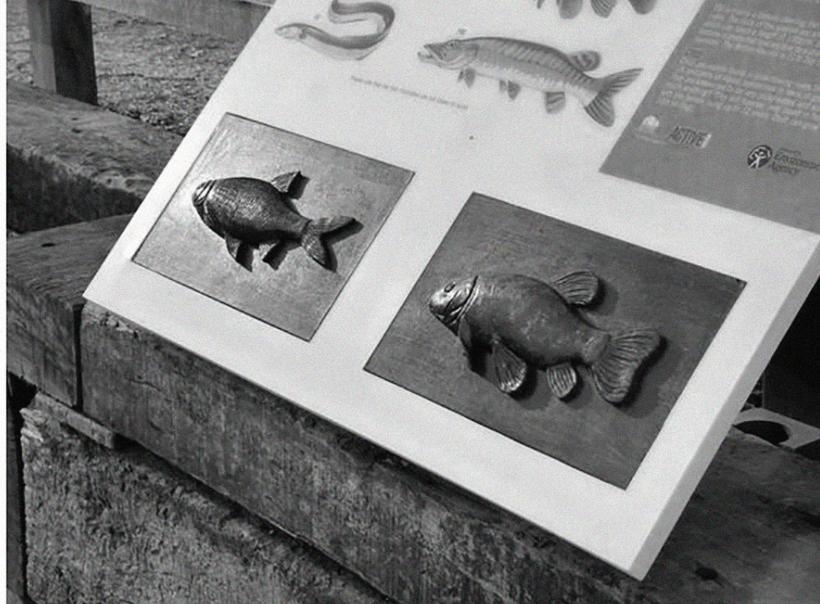
⁶Slijede i slabovidne osobe

Slika 7: Primjeri rješenja za znakove zabrane (Tabla 2).

Tema /mjesto	Tradicija / put prema Korani
Tabla:	Tabla 4,5,6 (+tabla upozorenja za ponašanje u prirodi)
Kč: naselje Rastoke	1751, 1679
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>VERZIJA za putokaz:</p> <p>Staviti samo putokaz na raskršću kod parkirališta(označen sa zonom jedan) prema desno i lijevo(Turistički informativni centar – gdje stoji velika tabla sa svim zonama). Ova opcija se smatra boljom zbog kontrole kretanja turista i nužnosti što bolje komunikacije s njima tj. upućivanja istih na TIC i druge zone.</p> <p>Tabla 4, 5 (na putu prema Korani- implementacija na stijeni, ako već nije moguće uz cestu)</p> <p>Tekst 4: Jasno definirati u tekstu o mlinovima slijedeće pojmove: Mlin, mlinica, žličari. Naglasiti autentičnost mlinica, zbog žličara (možda usporedna sa standardnim mlinom) i nužnost VISINE pada slapa. Poželjno predstaviti mlin kao arhitektonsku cijelinu (detalji funkciranja mлина на tabli na prilazu kod Katinog mлина). Poželjan usporedna sa standardnim mlinom s kolom i rastočkim mlinovima sa žličarima. Uputiti na prezentaciju mлина (karta s točkom Katinog mлина).</p> <p>Objašnjavanje putem slike, ne toliko u tekstu.</p> <p>U tekstu stvoriti poveznicu između prirode i života ljudi. Napomena da je područje imalo samo mlinice do ranog 19. stoljeća, kada je francuska vlast pokrenula gradnju i stambenih građevina te dali značajan poticaj razvoju naselja.</p> <p>Tabla 5: Život mlinara</p> <p>Život u ovom kraju nije bio lagan, kako zbog zimskih mjeseci tako i zbog čestih ratova i graničnog područja s Osmanskim carstvom. (zanemaruјemo činjenicu da Rastoke nisu bile naseljene, ali mlinari su iz Slunja). Upravo takvo okruženje činile su tijekom stoljeća ovaj kraj siromašnim, kako ljudima tako i prirodama. Običaje i kulturu formirala je s jedne strane prisutnost stranih kultura (Osmanlije, francuska vladavina) a s druge strane potpuni suživot s prirodnim okruženjem.</p> <p>Tabla 6: Život danas i ovdje ovisi o vašem ponašanju (TABLA UPOZORENJA ponašanja u prirodi)</p>
Cilj	<p>Emocija/ krajnja informacija za tablu 4: AHA (otkriće zašto ovdje kuće...aha kuće su zapravo i mlinovi, tj. prvo su bili samo mlinovi, posebni mlinovi!)</p> <p>Ovdje je bitno staviti više interpretacije jer je neutaktivni dio staze bez značajnih pogleda ili mesta posjeta</p>

Tema /mjesto	U izmaglici / odmorište prije novog mosta
Tabla:	Tabla 7,8
Kč: naselje Rastoke	1708
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 7:</p> <p>Naslov: Slatke prikaze / Sweet delusions</p> <p>Teskt: (autor teksta: Marija Vukšić, Udruga Zihet)</p> <p>Mit o vilama zajednički je mnogim slavenskim narodima, uključujući i hrvatski narod te je jedan od najraširenijih i najstarijih mitova. Prve podatke o vilama na našim prostorima dobivamo od Prokopija iz Cezareje (6. st.) koji kaže da Slaveni „poštuju rijeke i nimfe, kao i druge demone, i svima prinose žrtve, a tom prilikom i gataju.“</p> <p>Iako u Tolkienovom Gospodaru Prstenova postoje i vile (točnije 'vilenjakinje') i vilenjaci, u hrvatskoj mitologiji kao natprirodna bića postoje samo vile, tajanstvene žene koje žive u prirodi, uglavnom po gorama, uz jezera i potoke ili u njima, pored izvora ili u zemlji u posebnim pećinama i jamama. Vile nalikuju ljudskim ženama, diči ih posebna ljepota i, za razliku od Zvončice, nemaju krila. Visoke su i vitke, imaju bujnu kosu koja je ili raspuštena ili spletena u pletenice. Nose bijelu odjeću, a ponekad na glavi imaju zlatnu krunu, zlatnu zvijezdu ili zimzelen vijenac.</p> <p>(U nekim pričama vile imaju nekoliko fizičkih mana. U jednoj verziji im kosa užasno smrdi, a u drugoj verziji umjesto ljudskih stopala imaju mačje šape, konjska kopita ili kopita mazge i magarca te kozje ili goveđe noge koje onda dobro skrivaju. Možda je to razlog zašto vile jako vole konje. Ako nekome konj ostane izvan staje preko noći, igraju se s njim do zore i spletu mu grivu u pletenice. Čini se da je tog mita bila svjesna i poznata hrvatska književnica Ivana Brlić Mažuranić koja ga je iskoristila u svojoj knjizi Priče iz Davnina (1916) u priči o vili Kosjenki.</p> <p>TEKST ZA QR code ili dodatni sadržaj za vodiče. Vile su uglavnom dobre ili neutralne, ali oko njih treba biti oprezan jer ih je lako naljutiti. Pomažu ljudima tako da im daju korisne stvari, pastirima znaju čuvati stado dok spava, liječe ljudе travama ili ih uče koje trave imaju ljekovita svojstva. Zalatalom putniku pokazuju put, jačaju vojnike i uspavljaju dijete koje plače u kolijevci. Ponekad vile postave uvjet da osoba kojoj su dale dar ne smije pogledati dar dok ne dođe kući. Ako osoba poklekne i pogleda, dar se pretvorí u ugljen, lјusku od jajeta i slično. Djelatina s četiri lista poznata je u Slavoniji kao vilinska trava i osobi koja je nađe donijet će sreću i bogatstvo, ali i veliku nesreću ako djetelinu bací u vatru.</p> <p>Doduše, ponekad znaju ukrasti dijete koje im se posebno svidi (najčešće lijepo i darovito dijete) i odgajati ga kao svoje. Ponekad ukradu dijete i umjesto njega podmetnu svoje dijete. Iako nema vilenjaka, vile vole zavoditi ljudske mladiće i s njima imati potomstvo. Muškarci koji su na neki način povezani s vilama nazivaju se vilenjacima, vilovnjacima ili vilenicima, ali oni su definitivno ljudskog porijekla. Ako netko zatekne vile dok se češljaju na bunaru, odnesu ga sa sobom. Vole se osvećivati ljudima ako prekrše zakletvu koju su im dali ili ako ne prihvate vilinsko prijateljstvo. Oni koji prihvate vilinsko prijateljstvo često postanu vidoviti ili postanu vični vidari.</p> <p>Vile su prema nekim legendama jele med i janje i ne piju vodu niotkuda osim iz čistih izvora.</p> <p>Reforma Crkve, žestoka protestantska kritika stanja u kršćanskom svijetu toga vremena i Tridentski sabor (1545-1563) pokrenuli su procese koji su snažno utjecali na Europu. Naime, osim reforme Crkve došlo je i do „reforme narodne kulture“ kad se vilenice stavljaju u negativan kontekst iako prethodno nisu plijenile preveliku pažnju u crkvenim krugovima. U 17. stoljeću vilenice su izjednačene s vješticama što je značilo da su bile jednako podložne progona. Praksi progona ženskih osoba optuženih za posjedovanje nadnaravnih moći stala je na kraj Marija Terezija 1756. godine, a dvije godine poslije, sudovima u Hrvatskoj i Slavoniji zabranjuje se voditi bilo kakve procese protiv vještica, vilenica i čaranja bez izravne caričine dozvole.</p> <p>Izvor za tekst:</p> <p>Jadranka Grbić „Vjerovanja i rituali“ u knjizi Etnografija: Svagdan i blagdan hrvatskoga puka (1998), Zoran Čića, knjiga „Vilenica i vilenjak: Sudbina jednog prekršćanskog kulta u doba progona vještica“ (2002), Zorana Čiče, Tatjana Jukić „Ilirizam i tumačenje snova: Gundulići Vlaha Bukovca“ (2012).</p> <p>Tabla 8 (može i ne mora) na području ispred novog mosta preko Korane MOLIMO! Sjednite, odmorite se i uživajte! (uvesti dozu humora na interpretacijskim tablama, recimo)</p>
Cilj	<ul style="list-style-type: none"> Emocije: Povratak u djetinjstvo, mističnost prostora. „Odmor“ od glavne teme mlinova.

Tema /mjesto	Šum života / prijelaz novog mosta i šetnica
Tabla:	Table 9, (+ 10,11,12,13)manje sa imenima slapova, Tabla 14 : Savršeni labaratoriј (na kraju šetnice)
Kč: naselje Rastoke	1971
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 9.</p> <p>Tekst / prikaz:</p> <p>Jedan tabla s prikazom slapova, presjekom i visinama slapova te imenima. Priča o skakanjima mladih sa slapova do prije 40tak godina.</p> <p>Tabla 10-13:</p> <p>table sa kratkim objašnjenjima imena. (PAZITI: Hrvojev slap, naglasak treba staviti na zabranjenoj ljubavi, priču završiti da se Hrvoje nesrećan bacio u slap, ne koristiti riječ ubio, umro i sl.)</p> <p>Svaka tabla uz ime slapa treba imati kratak osvrt na mlinove koji su povezani s određenim slapom.</p> <p>Tabla 14:</p> <p>Naslov: Savršeni laboratoriј (ili slično)</p> <p>Veća tabla sa grafičkim prikazom procesa taloženja sedre, sedrenih barijera te uvjeta koji su potrebni za taj proces i mјere zaštite koje se provode. Objasnjenje fenomena, sa grafičkim prikazima, (bez fotografija, više grafike).</p> <p>Tekst: Na ljetopisu slapova možemo zahvaliti prirodi. Čudesnom i osjetljivom fenomenu sedre otkrivenom...(koristiti tekst sa starih tabli)</p> <p>ZA ovu zonu koja će trenutno jedina biti prilagođena slijepim i slabovidnim osobama računati na postavljanje interpretacije prirodne baštine (preporuka na odmorilištu jer je interesantno i djeci).</p>
	
	<p>Slika 8: Primjeri za ba-reljefe za slijepce i slabovidne osobe (zanimljivo i ostalim posjetiteljima)</p> <p>Cilj tabli 9-13 jest prenijeti osnovu informaciju bez suvišnog interpretiranja prostora, cilj je dopustiti posjetitelju doživljaj slapova bez „smetnje“ u vidu opterećenja čitanja tekstova.</p>

Tema /mjesto	Mostovi /kod Tonkovićevog mosta i starog mosta
Tabla:	Tabla 15: Mostovi Slunja, PUTOKAZ za zonu 3 u blizini(prema kupalištu, kada bude moguće kružno kretanje)
Kč: naselje Rastoke	1972, 1942/1 (putokaz za zonu 3- poželjno)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 15: Mostovi, mostovi</p> <p>Prikaz svih mostova (Novi preko Korane, Stari drveni preko Korane, dva Tonkovićeva, sv. Ivan, Moćanov most):</p> <p>Grafički prikazi (možda i prema veličini), sa strukturu teksta istom za sve: vrijeme nastajanja, materijal, kratak tekst vezan uz posebnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Novi most preko Korane: stvoren kružno kretanje 2. Stari drveni most preko Korane – izgrađen početak 19. stoljeća za vrijeme francuske vladavine, važan za razvoj kasnijeg magistralnog puta kroz Slunj. 3. Tonkovićevi mostovi – tada ali i danas neobični zbog oblika nosive konstrukcije 4. Sv. Ivan Nepomuk – sagrađen 1825. godine važna za razvoj Rastoka i Slunj, put poprima magistralan karakter prema jugu. 5. Moćanov most- povjesna poveznica između tvrđave i grada Slunja <p>Izvor: obratiti se Sonji Jakšić iz Konzervatorskog zavoda Karlovac vezano uz dopune u tekstu. Krunoslav Tonković: Slunjski mostovi, Građevinar 12/1976</p> <p>Na tabli uputiti na zone 2 (Moćanov most) i 3 (prolaz ispod Tonkovićevog mosta). OBAVEZNO</p>
Cilj	Pobuditi značajku kod posjetitelja, uputiti ih na druge zone, ali i na suvenire (nova izdanja, ostalo).

Tema /mjesto	Ulazak na plato Rastoke / Putokaz za kretanje (mlin, TIC)
Tabla:	Manje table putokazi. (16,17)
Kč: naselje Rastoke	1682, 1706
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz za mlin, putokaz za TIC.
Cilj	

Tema /mjesto	Na prilazu prema Katinom mlinu
Tabla:	Interaktivna tabla
Kč: naselje Rastoke	
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla koja u detalje objašnjava funkcioniranje mlina, tema se ponavlja kao i na tabli 4, ali detaljnije o mehanizmu mlina i vrsti mlina (bijeli i crni mlin).</p> <p>NAPOMENA: kako je ovo točka nastajanja gužvi za vrijeme grupnih posjeta potrebno računati na izmještanje ploče u slučaju negativnog djelovanja na protok turista na tom mjestu.</p> <p>Izmještanju je moguće na manje atraktivno mjesto gdje je protok turista brži i lakši.</p>
Cilj	Ostvariti emocije vezano uz temu mlinara i mlinova.

Tema /mjesto	TIC
Tabla:	Tabla sa prikazom svih zona
Kč: naselje Rastoke	
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Karta sa svim zona, opisati zone u jednoj rečenici:</p> <p>ZONA 1: Šum života u Rastokama. Prošećite naseljem Rastoke koje je nastalo na temelju suživota prirode u čovjeka i takvo ostalo stoljećima. Mlinice i mlinovi autentični su za ovo naselje od 17 stoljeća, a tradicija mlinarstva održana je do danas.</p> <p>ZONA 2: Kraj vječnih vojnika. Ovom području povijest nije bila naklonjena, ovo je bio kraj stalnih ratovanja, graničnog područja, a i dana u blizini Slunja nalazi se jedno od najvećih vojnih poligona u Europi. Upoznajte ovaj kraj kroz njegovu uzbudljivu povijest u zoni 2.</p> <p>ZONA 3: Razbibriga: Za svakog putnika željnog prirode i tišine, posjet zoni 3, šumi Jelvik i pitomoj Korani svakako je nagrada za sva osjetila i čula.</p> <p>ZONA 4: Tamo gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom. Što je tako posebno i vrijedno uz rijeku Slunjčiću? Doznaće uz posebnu šetnju u zoni 4 obalom rijeke prekrasnih boja, Slunjčicom.</p> <p>ZONA 5: Gdje je taj Slunj? Prošećite i do centra grada Slunja, živahnog grada, kroz koji često ljudi samo prođu. Pokušajte ne samo proći, iznenadit će vas grad i njegovi otvoreni i pristupačni stanovnici.</p> <p>OBAVEZNO: , uz opis svake zone navesti trajanje obilaska zone te kilometražu.</p> <p>Posebne napomene (ako će postojati) o korištenju staze/zone npr. prilagođeno osobama s invaliditetom, djeci, dozvoljeno kretanje ljubimaca i sl..</p>
Cilj	

Tema /mjesto	Šum povijesti / most sv. Ivana,
Tabla:	Tabla 18.
Kč: naselje Rastoke	most sv. Ivana (kč: 1728/1)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Lenta povjesnog razvoja / komparacija sa svjetskim događajima. UPUTITI NA ZONU 2</p> <p>Izvor: Pučko otvoreno učilište, ravnatelj: Nikola Živčić</p>
Cilj	Ostvariti emociju vezano uz usporedbu sa svjetskom poviješću, svakako ostvariti pozitivne emocije vezano uz snalaženje u povjesnom vremenu.

Tema /mjesto	Kraj mosta – putokaz za ostale zone.
Tabla:	
Kč: naselje Rastoke	Kč: Slunj 215
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	
Cilj	

ZONA 2

POVIJEST

Kraj vječitih vojnika

Područje:

Početak Most sv. Ivana, ulaz 3 ,
Trg Zrinskih i Frankopana,
obala Slunjčice, Moćanov most,
Stari grad, + Rastoke (most sv. Ivana)

Vrijeme obilaska:

2 h - 3 h

Slika 9: Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 2.

hr
Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Aenean concommodo ligula eget dolor. Aenean massa. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Donec quam felis, ultricies eu, pretium quis, sem. Nulla consequat massa quis enim. Donec pede justo, lacinia eget, tincidunt nec, pulvinar eget, arcu. In enim justo, rhoncus ut, imperdiet a, venenatis vitae, justo. Nullam dictum felis eu pede mollis pretium. Integer tristique, nisi dapibus vivamus elementum.

en
Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Aenean concommodo ligula eget dolor. Aenean massa. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Donec quam felis, ultricies eu, pretium quis, sem. Nulla consequat massa quis enim. Donec pede justo, lacinia eget, tincidunt nec, pulvinar eget, arcu. In enim justo, rhoncus ut, imperdiet a, venenatis vitae, justo. Nullam dictum felis eu pede mollis pretium. Integer tristique, nisi dapibus vivamus elementum.

Tema /mjesto	Trg Zrinskih i Frankopana, Stari grad, Napoleonov magazin (može uključivati zonu 1, tj. početak može biti most sv. Ivana) Karta svih zona / ulaz 3
Tabla:	Tabla 1. Pogled na Stari grad
Kč: naselje Rastoke	59
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Naslov: Priroda ratovanja</p> <p>Tekst o geomorfologiji područja, kršu i povezanosti sa srednjovjekovnim tipom gradnje kula, gradova. Gradnja kule na vrhu brijege, sa tri strane rijeka (komparacija srednjovjekovnih gradova s jarkom).</p> <p>Karakteristici područja grada Slunja kao graničnog područja tijekom stoljeća, vojnoj tradiciji u mnogim ratovima te daljnjoj prisutnosti tog obilježja u vidu najvećeg vojnog poligona u blizini. (opcija koju možete izostaviti, ali savjet izrađivača plana jest da temu vojnog poligona ipak bude spominjana u interpretaciji)</p> <p>SSO: Oznaka na Brailleovom pismu</p>
Cilj	Predstaviti interdisciplinarno specifičnost prostora i povjesnih događaja.

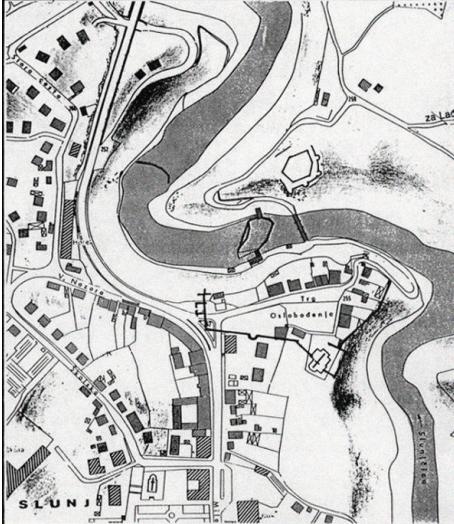
Tema /mjesto	Kraj vječnih vojnika / Prostor trga Zrinskih i Frankopana
Tabla:	Tabla 2,3, 4
Kč: naselje Rastoke	96 (možda), 95 1875 (Neralić)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Teme:</p> <p>Tabla 2. Povijest Zrinsko Frankopana – karakter područja vječiti vojnici – poveznica sa ostatkom RH . Franjo Slunjski - istaknuti!</p> <p>Tekst : Obitelji Zrinski i Frankopan dvije su plemićke obitelji koje su svoje interese izjednačavala stoljećima (11 st. – 17. st,) s tadašnjim interesima hrvatskog naroda, kako u otporu prema Osmanlijama u 16. stoljeću tako i otporu prema austrougarskom centralizmu i apsolutizmu u 17. stoljeću. Obitelji su međusobno bile isprepletene prijateljskim i rodbinskim vezama, stoga se često njihovo ime koristi zajedno kao sinonim razdoblja u hrvatskog povijesti.</p> <p>Frankopani su mijenjali svoje posjede kroz stoljeća, a neki od najznačajnijih u okolini su Modruš, grad Ozalj, Cetingrad, Pounje, Vrlike, Ostrovice i Skradin. Slunj je bio jedan od gradova u vlasništvu obitelji Frankopan te se ovo mjesto na „rubu civilizacije“ (zapadno kršćanske) pokazalo kao značajnu uporište otpora Osmanlijama te kao dom časnih osoba tog perioda, a jedan od njih je i osebujan Franjo Slunjski (1536 – 1572). Njegov dom je bio stari grad Slunj, navratite putem i do njega.</p> <p>Tabla 3. Crkva u Slunjku,</p> <p>Tekst: granica s Osmanlijama, uzbune zvonjavom, uloga crkve u ratovima, miru, očuvanju tradicije. Siromaštvo. (izvor: Mile Pecić, župnik u gradu Slunj)</p> <p>Tabla 4. Milan Neralić (vojnik-časnik - sportaš. (Interaktivni izložak, npr. Mogućnost izvlačenja mača (na sajli) i slikanje s mačem u pozici koju je prvi koristio Neralić- „leteći ispad“. Tekst o karakteru „zdepastog i neelastičnog“ Korduna/Slunjanina i njegovoj upornosti i predanosti do gracioznosti vrhunskog mačevaoca. Vježbanje refleksa s poskokima u djetinjstvu! (šala).</p>
Cilj	Preko interpretacije dočarati karakteristiku područja kao graničnog područja, čestog ratovanja, teškog života i stalnoj borbi. Osjećaj suočavanja, pobuditi interes za povjesno razdoblje Frankopana.

Tema /mjesto	Tajna u krošnjama / Mjesto odmora uz obalu Slunjčice s pogledom na Stari grad (ispod drveća)
Tabla:	PUTOKAZ kod Istraživačke stanice
Kč: naselje Rastoke	
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz za zonu 4 i nastavka zone 2 (tu su table ispred Istraživačke stanice)
Cilj	

Tema /mjesto	
Tabla:	Tabla 5, 6.
Kč: naselje Rastoke	1879 ili 1873
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 5. Naslov: Tajna u krošnjama.</p> <p>Tekst o pticama koje obitavaju na području (bolje fotografije, nego slike):</p> <p>Karakteristične ptice doline rijeke Slunjčice su vodenkos i pastirice. Njih nalazimo na uz slapove na sedrenim barijerama. Velik dio doline rijeke Slunjčice obrazao je šumom, dok je uz rub rijeke bogato razvijen sloj grmlja. Zbog toga su najbrojnije vrste ovog područja upravo šumske vrste koje vole razvijen sloj grmlja: grmuše, kosevi, drozdovi, zviždci i zebe. Rubove šume naseljuju i žutarice, zelenduri, čvorci i grlice, dok na poljoprivrednim područjima i u ekotonima nalazimo rusog svračka, strnadice i juričice.</p> <p>Tabla za SSO: Bareljef barem jedne ptice ili ako je moguće zvuk ptice (ispod tipke Baillevim pismom staviti oznaku tipke i ime ptice koja će se čuti.)</p> <p>IZVOR teksta: JU Natura Viva</p>
Cilj	„Predah“ od glavne teme. Odmorište.

Tema /mjesto	
Tabla:	Tabla 7. kod klupa
Kč: naselje Rastoke	1879
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tekst:</p> <p>NEMOJ žuriti, sjedi i uživaj (kao znak zabrane, humor)</p>
Cilj	

Tema /mjesto	Ljubav na rubu civilizacije / Nakon Moćanovog mosta desno (podno Starog grada
Tabla:	Tabla 8.
Kč: naselje Rastoke	1862 (uz obalu Slunjčice, desno od mosta)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Izvan teme staze (ali potrebno povezati u tekstu sa stanjem uz granicu s Osmanlijama)</p> <p>Priča o paru u bijegu na „rub civilizacije“ iz novele Heimito von Dodere-a, Waserfalle von Slunj. Klupa za parove (možda neka sa pregradom „za pristojno ponašanje“ kao reminiscencija na pravila ponašanja nekada) i neka interaktivna ploča za pisanje „javnih“ ljubavnih poruka.</p>
Cilj	Popularizacija dijela staze.

Tema /mjesto	Gorka sudbina – Franjo Slunjski / vojnik nad vojnicima / Stari grad – tlocrt i podaci o starom gradu (utvrdi)
Tabla:	Tabla 9 i 10.
Kč: naselje Rastoke	1860
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 9: Naslov: Vojnik nad vojnicima u kraju „vječitih vojnika“. Tekst o Franji Slunjskom, njegovom sjajnom karakteru, upornosti, uspješnosti kao vojnika sa vrlo malo resursa, pritužbi Osmanlija o njegovim upadima na „njihov“ teritorij, njegovoj gorkoj sudbini i preranoj smrti (od čira na uhu i krivog liječenja – sa otrovom). Tekst obavezno završiti pozitivno ili barem ohrabrujuće. Izvor: Nikola Živčić, POU Slunj</p> <p>Tabla 10: Prikaz (crtež) starog grada kako je nekad izgledao, ukratko njegova povijest i povezanost sa dijelom koji se nalazi na drugoj strani Slunjčice.. Više (od povijesti) o procesu restauracije (konzervacije) te budućim planovima sa stariom gradom. Kruhek, Milan i Horvat, Zorislav: Stari grad Slunj, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, prilog 8, br. 17/1991.</p>
Cilj	Ostvariti emociju i suočavanje vezano uz karakter i sudbinu Franje Slunjskog.

Tema /mjesto	
Tabla:	Putokaz
Kč: naselje Rastoke	1860 (putokazi, zone)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz za Napoleonov magazin i ZONU 3, ZONU 1
Cilj	

Tema /mjesto	
Tabla:	Putokaz
Kč: naselje Rastoke	1777/1 (putokaz, tabla) – FAZA B
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz za zonu 3 / Napoleonov magazin
Cilj	

Tema /mjesto	Napoleonov magazin i period francuske vladavine
Tabla:	
Kč: naselje Rastoke	1777/4 (tabla Napoleonov) – FAZA B
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 1: Napoleonov magazin – simbol kratke francuske vladavine</p> <p>Tekst:</p> <p>Vrijeme kratke francuske vladavine početkom 19. stoljeća na području ovog kraja Europe značilo je velika ulaganja i reforme u gospodarskom, prosvjetnom i socijalnom smislu. Tako je i Slunji, zajedno s Rastokama bio obuhvaćen istim promjenama. Mlinice su dobile značajnu ulogu u opskribi brašnom (opskrba vojske), izgradnja većeg broja mlinica uz izgradnju stambenih građevina. Uz mostove i ceste u istom periodu izgrađen je i „Napoleonov“ magazin, žitница i skladište oružja.</p> <p>U tekstu QR koda ili ako je moguće na tabli staviti ostala mjesta u RH sa žitnicama.</p> <p>U QR codove staviti tekst o francuskim prezimenima u Slunju te o francuskim vojnicima koji su osnovali obitelji u Slunju.</p>
Cilj	Potrebno ostvariti jasnu poveznicu između francuske vladavine na prostorima Slunja/Rastoka i naslijeda koje se vide i danas.

ZONA 3 ZABAVA, REKREACIJA

Igre i običaji za dulji život

Područje:

Početak Napoleonov magazin,
šuma Jelvik, Korana,
druga strana šetnice na Kotlac

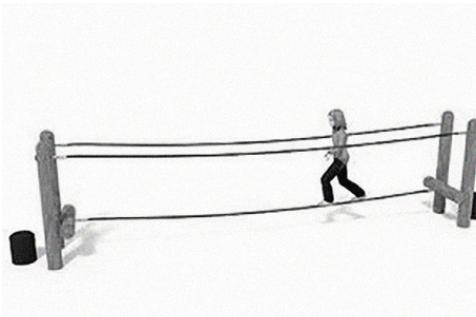
Vrijeme obilaska:

Pola dana

Slika 10: Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 3.

NAPOMENA: Za ovu zonu savjetujemo da se formira kao stalna interaktivna igra. Znači da će djelatnici imati stalni angažman na praćenju staze (je li ima sve rekvizite, je li očišćena i sl.) Ideja je da se posjetitelje poziva da uzmu svoju kartu u TIC-u koju je nužno ispuniti informacijama koje se traže preko ploča ili da udare štambilj koji je prikvačen za ploču. Po povratku u TIC ispunjene karte (koje trebaju biti na kvalitetnom papiru) dobivaju simboličnu nagradu od TIC-a.

Tabla:	Putokaz
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Zona 3, zona 1
Tema /mjesto	Dobrodošlica
Tabla:	Tabla 1
Kč: naselje Rastoke	1783/1 (tabla putokaz)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz i tabla. Naslov: Kažu da kretanje povećava kapacitete mozga. Dobro došli u ZONU 3. Na ovoj stazi uživat ćete u prekrasnoj šumi Jelvik, a vaš cilj je obala pitome rijeke Korane. Putem uživajte svim čulima u ovom području. Šume su posebna mesta, čuvajte ih, ova je k tome spada u NATURA 2000 područje (zvjezdica i dole objašnjenje što je NATURA 2000).
Cilj	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremiti posjetitelja na opuštanje i šetnju
Tema /mjesto	Fauna, špilje, igre
Tabla:	Tabla 2 + igre i putokaz
Kč: naselje Rastoke	1769 (tabla putokaz)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Putokaz ukazuje i na smjer i na sakrivenu tablu unutar nastambe (tabla unutra –NASLOV: Slijep kao šišmiš? Priviknite svoje oči na tamu, pričekajte. Još malo pričekajte. Sada kada možete jedva čitati, moramo vam reći da šišmiši za svoje snalaženje u prostoru ipak koriste zvuk, a ne toliko oči....</p> <p>Priča o šišmišima i špiljama u okolini (koristiti tekst sa starih ploča), napisati obvezno u tekstu da iste nisu predviđene za posjetu zbog zaštite te se iz tog razloga ploča ne nalazi u blizini istih. Slova mogu imati fluorescentni trag kako bi se lakše vidjela kada se posvijetle, ali cilj je da se ipak ne olakšava čitanje nekim posebnim osvjetljenjem.</p> <p>Uz put staviti ljljačku na nekom visokom drvetu (Ljljačku koju mogu koristiti odrasli (dugački konopci, dovoljno široko sjedište). Uz ljljačku staviti malu tablu. UŽIVAJTE i ljlajte se</p> <p>Igra bacanja obruča oko stupa, uz tablu koja ukazuje na vježbe u prirodi.</p>
	POTRBNIO JE NAGLASITI DA BI U FAZI razrade projekta trebalo predvidjeti na tablama i male zagonetke ili puzzle games, te primijeniti praksu sakupljanja štambilja ili odgovora kako je opisano na početku tablice za zonu 3.
Cilj	<ul style="list-style-type: none"> • Zabava. Povratak u djetinjstvo.

Tema /mjesto	Pravila ponašanja u prirodi, te tekst o riječi Korani (Natura 2000)
Tabla:	Tabla 3
Kč: naselje Rastoke	1763, 1764 – (tabla, odmorište)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Ploča pravila ponašanja. Tekst o riječi Korani.
Cilj	

Tema /mjesto	Kotlac
Tabla:	(ovisno o mogućnosti postavljanja najmanje dvije table)
Kč: naselje Rastoke	1942/3 putokaz -tabla 1938 (putokaz niski – tabla) 1026/1 (skretanje Mali Vuković – putokaz) 1991 - tabla 1323/14 (tabla) 1323/1 (kraj)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokazi koji usmjeravaju na stazu. Tabla se odnosi na predstavljanje prirodne baštine područja rijeke Korane. IZVOR: JU Natura Viva
Cilj	Senzibiliziranje za stanište.

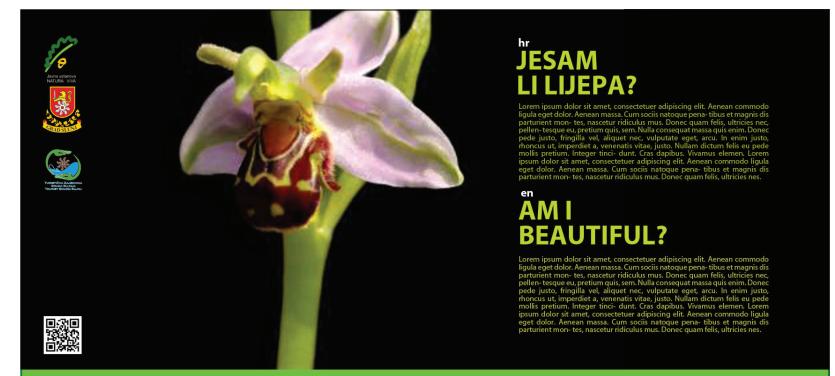
ZONA 4 PRIRODA, ISTRAŽIVANJE

Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom.

Područje:

Početak istraživačka stanica
JU Natura Viva,
obala Slunjičice,
Osigurati kružni povratak
(preko Lumardenika u
budućnosti)

Vrijeme obilaska:
Pola dana do cijeli dan

Slika 11: Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 4.

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom (tema zone) / kod istraživačke stanice - Istraživanja za budućnost
Tabla:	tabla 1, 2
Kč: naselje Rastoke	1879
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla 1: Naslov: Istraživanje za budućnost Tekst: Populariziranje biologije, geologije i ekologije. Pogled u ulogu JU Natura Viva u ZK Slunjčica. Opisati što radi jedan stručni savjetnik i kako se rezultati njegovog/njezinog rada reflektiraju na očuvanje ZK. Naglasak na sinergiji svih znanosti i važnosti principa Nature 2000 (priroda i ljudi).</p> <p>Tabla 2.: Naslov: Definirati kasnije Tekst: O ZK Slunjčica i važnosti zaštite područja. Završiti tekst vezano uz temu „Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom“.</p>
Cilj	Promocija interdisciplinarnosti kroz osobni pristup. (moguće prikaz osobe u odjeći čuvara prirode te grafički prikaz njegovih/njezinih obveza, znanja i sposobnosti)

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Dalje uz Slunjčicu
Tabla:	Tabla 3, 4, 5
Kč: naselje Rastoke	111
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>TABLA 3 upozorenja: Dobrodošli u Zonu 4, dio zaštićenog krajobraza rijeke Slunjčica. Ovdje se nalaze posebna staništa i rijetke bilje, a naselje Rastoke ne može postojati bez prirodnih procesa koji se odvijaju upravo u ovoj riječi. Ovo je mjesto od posebnog interesa za znanstvenu zajednicu, prošećite njime i pogledajte što je tako posebno. Prije nego što krenete, molim pomožite nam očuvati prostor Slunjčice ovako posebnim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koristite samo označenu stazu - Kućne ljubimce držite uz sebe - Ne penjite se na drveća - Ne palite vatru - I uživajte u prirodi i šumi, ali nemojte dio ponijeti sa sobom kući (navesti i ostale zabrane). <p>Tabla 4: Naslov: Jesam li lijepa? Test: Pčelinja kokica . U tekstu naglasiti pravila ponašanja u prirodi. Tražiti posjetitelje da prijave pojavu fotografijom na stranicama JU.s lokacijom.</p> <p>Tabla 5: Naslov: Nađi me ako možeš! /Find me if you can! O rijetkim biljkama. Vršačka sljezovka . Naglasiti porodicu hibiskusa. Tražiti posjetitelje da prijave pojavu fotografijom na stranicama JU.s lokacijom.</p>
Cilj	Manje interpretacije na putu uz Slunjčicu radi osiguravanja utiska o okolini i prostoru.

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Uz Slunjčicu
Tabla:	Table 5-6(može i samo jedna)
Kč: naselje Rastoke	120/121
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Ptice – pojedinačno
Cilj	Nije potrebno prezentirati sve primjere ptica koji obitavaju na ovom području (već su prezentirana na odmorištu u ZONI 2) već samo izrazito jedinstvene ili iznimno važne za stanište ukupno. Cilj je zainteresirati za birdwatching, kupnju dodatnih literaturi ili fotografiranje.

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Uz Slunđčicu
Tabla:	Putokaz
Kč: naselje Rastoke	116/2 (možda i 116/1)
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Putokaz (potrebno je definirati gdje uputiti pojedinačne posjetitelje, ako ih se vraća u centar grada onda, table u nastavku treba staviti u isto vrijeme)
Cilj	

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Uz Slunđčicu
Tabla:	Table 7,8
Kč: naselje Rastoke	937
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Ribe, Gmazovi - pojedinačno Napomena: Isto kao i kod ptica izabrati dvije jedinke i za svaku pripremiti tekst za ploču
Cilj	Cilj je učiniti šetnju interesantnom, ne potencirati stručni tekst ili edukaciju posjetitelja. Ostaviti dodatni sadržaj za suvenirnicu-knjižaru ili QR kod.

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Uz Slunđčicu
Tabla:	Tabla 9
Kč: naselje Rastoke	
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Sisavci – vidre vjeverice. Napomena: Isto tako predstaviti interesantniju jedinku, ukazati na tablu o šišmišima u zoni 3
Cilj	Poziv na šetnju u zoni3.

Tema /mjesto	Put gdje se vrijeme mjeri drugom jedinicom / Uz Slunđčicu
Tabla:	Putokazi + tabla upozorenja
Kč: naselje Rastoke	958
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	Tabla putokaza Tabla za dalje, upozorenje, objašnjenja, vodocrno područje, dozvola kretanja i informacija koliko km do izvora, vremena koliko, ograničenja!!!
Cilj	Usmjerenje na zonu 5.

ZONA 5

SLUNJ

Grad koji vas može iznenaditi

Područje:
Početak ulaz 3, Grad SLunj

Vrijeme obilaska:
Pola sata

Slika 12: Primjeri putokaza i interpretacijske ploča za ZONU 5.

Tema /mjesto	Slunji, grad koji vas može iznenaditi
Tabla:	Tabla 1, 2, 3
Kč: naselje Rastoke	13/1
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Dvije – tri table (putokaz za srednju školu)</p> <p>Naslov 1: Slunji, grad koji vas može iznenaditi. Dobrodošli u ZONU 5</p> <p>Slunji je neobičan grad, dugo je bio samo tranzitno mjesto za brojne posjetitelje drugih mesta unatrag nekoliko desetljeća. Njegova povijest je teška i nekoliko puta Slunji je mogao pasti u zaborav kao i sve njegove vrijednost, no nije. Prošećite gradom i njegovom okolicom, posebno naseljem Rastoke (zona 1) otkrijte zašto ljudi ovaj grad nisu željeli napustiti, zašto su mu se vraćali. Iznenadit će vas njegova priča, njegovi iskreni ljudi.</p> <p>Ah da, ne zaboravite da vas mogu iznenaditi i zvukovi u gradu Slunj, od ugodnih zvukova vode i slapova rijeke Korane i Slunjčice, do iznenadnih zvukova jednog od najvećih vojnih poligona u Europi koji se nalazi u blizini. Ne brinite, to su samo vježbe.</p> <p>NAPOMENA: Tekst o poligonu se može drugačije formirati na posebnoj tabli npr. Nešto što vaš može zanimati, a što Slunjani ne bi voljeli da znate! Tekst o poligonu, činjenice o površini, učestalosti vježbi i sl. Također postoji opcija da se o vojnom poligonu na ovoj tabli ne govori budući da se može spomenuti u zoni 2.</p> <p>Naslov 2.: Pravoslavna crkva. Povezati s tablom 3. (naime iako crkva danas nema žitelja, posjetitelji koji se nađu na trgu će postaviti pitanje što je ta crkva, stoga je bolje pružiti informaciju. Naglasiti da je crkva preživjela ratna razaranja, kada je nastala i sl.)</p> <p>Naslov 3: Domovinski rat. Tekst je potrebno ograničiti na povjesne činjenice, bez emocija, ograničiti fotografije ratnih razaranja. (na ovoj tabli uputiti na ZONU 2 tj. most sv. Ivana gdje se nalazi vremenska lenta.)</p>
Cilj	Pružiti osjećaj dobrodošlice bez suvišnih informacija.

Tema /mjesto	Slunji, grad koji vas može iznenaditi / Građanski i civilni život Slunja / Srednja škola
Tabla:	Tabla 4
Kč: naselje Rastoke	161
Tekst - primjer (DVOJEZIČAN (HR-ENG))	<p>Tabla: vezanost zgrade (kao bivšeg vojnog skladišta) za Zonu 2. Tlocrt zgrade. , grafika. Današnja funkcija u životu civilnog društva. Značajne povjesne ličnosti vezane uz šklu(Ivan Plemeniti Zajc, Marija Terezija – početak obveznog školovanja). Više o njima na QR codove.</p>
Cilj	Otvoriti vrata civilnog života građana Slunja. Uputiti na suvenire.

Tema /mjesto	Slunji, grad koji vas može iznenaditi / Srednja škola
Tabla:	Putokaz za Rastoke /centar
Kč: naselje Rastoke	186

5.3. M3 RAZVOJ KONCEPTA INTERPRETACIJE KROZ NOVE ŠETNICA TE SADRŽAJ ŠETNICA

Gore predviđeni sadržaj sada je predložen kao fazna provedba osnovnog koncepta. Taj osnovni koncept potrebno je nadograđivati autentičnim sadržajem koji je identificiran putem radionica s dionicima i istraživanja izvora vezanih uz Slunj. U nastavku slijedi popis tema i prijedloga za daljnju razradu šetnica i njihovog sadržaja.

1. Zima u Slunju: Običaji vezani uz kuću, snijeg, školovanje, odjeću, pjevanje „Janje moje“ – povezati sa suvenirima (male potkove za cipele, vunene čarape, odjevni i primjenjeni predmeti od lana.)
2. Copanje i coprice: Bacanje i skidanje uroka sa uroda, kuća i ljudi (povezati s suvenirima, mala knjiga uroka i druga mala knjiga skidanja uroka – povezati se s etnolozima kod definiranja autentičnosti običaja)
3. Narodno liječenje: Uz drveće, biljke postaviti table s običajima korištenja biljaka u liječenju ljudi.
4. Frankopani (i Zrinski): povezati interpretacijskom tablom na postojećoj zoni 2 druge lokalitete u Hrvatskoj (povezati sa događajima i umrežavanjem gradova u tematske ture), proširiti zonu 2 kroz prezentiranje Trga Zrinskih i Frankopana te bližeg kruga kao poveznice Starom gradu Slunj
5. Franjevc i Hrvatska: prezentirati red, značaj djelovanja u graničnim područjima, te utjecaj franjevaca na kulturu i školovanje u Hrvatskoj.
6. Okolna mjesta: Zone posjeta, u trećem koraku razvijenosti (nakon interpretacijskih proširenja) povezati, uz prikladne transfere posjetitelja, na okolna mjesta: Baraćeve spilje, Mrežnica, frankopanski posjedi, itd.
7. Snaga vode: Voda i snaga vode svakako treba biti inspiracija za suvenire i nove događaje, više o tome u događajima.

NAPOMENA: Svaki postupak proširivanja tema, istraživanja ili dodavanja sadržaja treba biti organiziran kao medijski događaj ili sadržaj destinacije. Preporuka je da takvi događaji budu definirani kao partnerstva između znanstvenog sektora, javnog i po potrebi privatnog sa jakim medijskim praćenjem, naročito na društvenim mrežama. (primjer 1: u suradnji s Etnografskim muzejom u Zagrebu, odsjekom za etnografiju pri Filozofskom fakultetu organizirati radionicu i istraživanje (profesora i studenata) na terenu u trajanju od tri dana – TZ plaća nagradu za najzanimljivije identificiranu priču/temu, iz prikupljenog materijala može biti organizirana izložba, materijal se može koristiti za novu interpretacijsku ploču ili suvenir // primjer 2: Grad Slunj u suradnji sa Fakultetom za strojarstvo i brodogradnju te Fakultetom za elektroniku i računarstvo, udrugama za održivo korištenje energije, umjetnicima organizira događaj festivalskog tipa za istraživanje turbina i radionicama za izgradnju prototipova i sl., umrežavanje svih malih turbina za osvjetljavanje ili Rastoka ili umjetničke instalacije).

Prostorno svaka od zona može se proširiti, međutim kao prvi korak poželjno je raditi na stvaranju kružnih šetnica. Naročito one koja se odnosi na ZONU 3 i ZONU 4. Kod zone 4 to je poželjno radi smanjenja pritiska posjetitelja na vodno zaštićeno područje, dok je u zoni 3 poželjno radi dobivanja jedne duže šetnice u trajanju od najviše pola dana.

5.4. M4 DEFINIRANJE SUVENIRA

Suveniri se često formiraju kao odvojena ponuda od sadržaja koji se nudi na području prirodne ili kulturne baštine što se smatra velikom greškom i prekidom u komunikaciji s posjetiteljima. Suvenir trebaju pričati istu priču, biti proširenje ponude, davati novu informaciju i biti ugodan podsjetnik na autentičnost prostora koji je posjećen. Stoga suvenirnice kao mjesto prodaje suvenira mora biti dobro osmišljena i postati više od toga, treba postati mjesto dobivanja dodatnih informacija/ emocija.

Suvenir stoga treba pokriti barem pola predloženih karakteristika da se smatra primjeranim za suvenircu:

- Koristan – predmet koji će se nositi/koristiti/pokazivati/pojesti jednom kada putovanje završi
- Predmet za sakupljanje – predmet koji je čest predmet sakupljanja
- Osoban – predmet koji je često moguće povezati s navikama u životu (bez obzira na mjesto putovanja)
- Lokalan /autentičan – predmet koji je na značajan način povezan s mjestom gdje se boravi
- Povezujući – predmet koji jača veze s obitelji, prijateljima ili lokalnim stanovništvom
- Praktičan – predmet koji se često koristi i praktičan je za prijevoz kući
- Jedinstven – predmet koji nije jednostavno naći (ili je skupljii) u zemlji turista
- Kvalitetan – predmet ima dobar omjer kvalitete, cijene i praktičnosti.

Prijedlog suvenirnice u Rastokama u Info centru stoga bi trebao imati skladu raznih suvenira, od suvenira male vrijednosti ali autentičnog karaktera do mini knjižare sa izdanjima isključivo vezanim za interpretacijske teme. Suvenirnica bi mogla biti koncipirana također po zonama, a nova izdanja bi također mogla vizualno biti riješena u bojama (npr. bookmark sa vunenim pompom tj. ukrasnim tradicionalnim vunenim završetkom/ili vezom za ZONU 1, meko izdanje knjige o karakteristikama rastočkih mlinova u koricama plave boje ZONE 1.)

5.4.1. Prijedlog suvenira za zonu 1

Suveniri koje treba dizajnirati i koje treba tiskati ZA ZONU 1:

Potrebno je staviti naglasak na stvaranje izrazito primjenjenih suvenire, autentičnih materijala i tematike,

- Primjeri: Brašno (paket posebno dizajnirani sa znakom destinacije,) drvena žlica za vaditi brašno za vrućim štambiljem loga destinacije, sito za brašno, knjiga tradicionalnih recepata (paketi svega zajedno). Replike malih potkova za cipele (definirati primjenjenost: podložak, privjesak, ukras), potrebno paziti na auten-

tičnog materijala (željezo i koža). Vuneni i laneni predmeti sa suvremenim interpretacijama etnografskih motiva nošnji ili predmeta koji su dio nošnji (bookmark, suvremeni nakit, torbe, privjesci i sl.). Predmeti od drva,

Tiskana izdanja treba biti dvojezična. U slučaju nepostojanje engleskog izdanja, potrebno je osigurati sličan naslov tj. temu na stranom jeziku. Knjižara za ZONU 1 treba imati veći broj knjiga vezanih uz Rastoke, etnografiju, hrvatska narodna mitologiju.

Za zonu 1 trebalo bi obavezno organizirati javni natječaj za izradu suvenira na temu mlinova i poziv uputiti Fakultetu arhitekture, Fakultetu dizajna, Akademiji likovnih umjetnosti (za timove profesora i studenata) za osmišljavanje i otkup suvenira. Osigurati sredstva za nagrade i otkup kao i savjetovanje vezano uz specifikaciju natječaja.

5.4.2. Prijedlog suvenira zona 2

Suveniri koje treba izraditi, dizajnirati / tiskati za ZONU 2:

Ovdje bi bilo dobro koncentrirati se na suvenire koji imaju potencijal za sakupljanje: Replika husarske zastave (nalazi se u Povijesnom muzeju u Zagrebu), olovni vojnici (potrebna autentičnost detalja, kvaliteta izrade), replike (ali kao dio novog uporabnog predmeta) oruđa i oružja, opasači kao dio nošnje, i sl.

Za ovu zonu potrebno je osigurati dodatne publikacije (TZ i grad Slunj trebali bi inicirati publikacije vezane uz pojedinačne teme / Stari grad Slunj, Frankopani, francuski „Napoleonov“ magazin, Francuzi u Slunj. Uz nove publikacije koje trebaju biti dvojezične potrebno je osigurati izdanja vezana uz hrvatsku povijest općenito, Osmanlije i Europa/Hrvatska-povijest i sl.

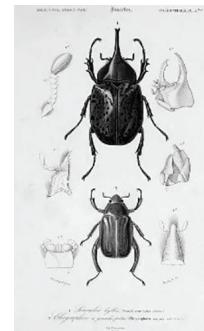
5.4.3. Prijedlog suvenira zona 3

Suveniri za ZONU 3 trebali bi biti usmjereni na praktično korištenje, ali s jasnom oznakom destinacije (definirane nakon brandiranja). Tako za zonu koja je usmjereni na rekreaciju i igru potrebno je osigurati predmete za boravak u prirodi za sve uvjete, a assortiman se može prilagođavati za svaku godišnju dobu. Predmeti poput kabanice sa motivom područja, dječje kabanice sa motivom životinja, gumene čizme sa suvremenim motivom slapova, boce za vodu za futrolom, termosice s motivom destinacije, drveni štapovi za hodanje s motivom flore ili suvremenom interpretacijom etnografskih motiva, štapovi za nordijsko hodanje, kape s motivom destinacije, majice. Igre za djecu i odrasle: karte, puzzle (drvne) s lokalnim motivima, bojice i blokovi za crtanje (boje zona), set za bacanje obruča (drvo, kvalitetna izrada).

Svakako treba imati na umu da je potrebno izraditi karte za cikloturiste, šetače, fotografе, nordijsko hodanje i dr. Svi tiskani materijali i sve ambalaže moraju imati logo destinacije i ujednačen i prepoznatljiv dizajn.

5.4.4. Prijedlog suvenira zona 4

Suveniri za ZONU 4 mogu se usmjeriti na jedinstvenost, povezivanje i praktičnost te koristiti dizajn za suvremenu interpretaciju prirodne baštine. Svakako su prikazi leptira, ptica, biljaka u maniri 19. stoljeća dobra podloga za suvremenu primjenu na nekoliko predmeta (razglednice, olovke, bookmark, podmetači, reprodukcije, odjevni predmeti).

Slika 13: Primjer podloge za suvenire za zonu 4.

Svaki takav predmet s interpretacijom prirodne baštine potrebno je brandirati preko loga destinacije. Također kao dodatan razvoj ZONE 3 i suvenira, ova zona može imati suvenire koji su usmjereni na proučavanje: lupe (povećala) kvalitetne izrade sa logom destinacije, set za kemičare/ botaničare (dječji) sa logom i knjižicom od JU Natura Vive, dalekozori, rasklopne stolice. Na to bi se trebale nadovezati manja izdanja o sisavcima, pticama, kukcima i botanici zaštićenog područja, ponovo sa logotipom destinacije.

5.5. M5 DEFINIRATI GODIŠNJE PROGRAME EDUKACIJA DIONIKA U MREŽI PRIJENOSA KONCEPTA I SADRŽAJA PREMA POSJETITELJIMA, SURADNICIMA

Koncept interpretacije koji se temelji na 5 zona posjeta praktičan je za transfer koncepta među dionicima koji ga trebaju koristiti i promovirati, naročito iz razloga što se ne temelji na pojedinom brand-u destinacije. Naime često je potreban vrlo široki i temeljni konsezus među stanovništvom, vodičima i turističkim djelatnicima za transfer pojedinog koncepta temeljenog na brandu destinacije. Kako je u Slunjtu cilj zadržati već postojećeg posjetitelja što dulje, bilo je potrebno destinaciju predstaviti sukladno ostvarenju tog cilja. Međutim ipak preostaje jasno prenijeti koncept destinacije dionicima koji će uspješno komunicirati isti prema posjetiteljima, a sve u svrhu ostvarenja cilja.

Destinaciju je stoga potrebno razumjeti od strane svih u doticaju s posjetiteljima. Iz tog razloga potrebno je prije i nakon postavljanja sustava interpretacijskih alata organizirati kratke prezentacije koncepta interpretacije, pojedinih zona i ako treba pojedinih tabli. Što više, prezentacije svake novo formirane šetnice trebala bi postati

praksa i prilika za stalna okupljanja i diseminaciju novih informacija vezanih uz lokalne i regionalne dionike. Nastavno na ovu vrstu prezentacije potrebno je organizirati i edukacije lokalnih dionika vezanu uz upoznavanje autentičnosti njihovog kraja i autentičnosti predstavljanja tradicije, i običaja te prirodnih vrijednosti područja. U svrhu ostvarenja seta ovakvih edukacije preporuča se stalne konzultacije sa stručnjacima iz HAOP-a, JU Natura viva, Konzervatorskog zavoda, Etnografskog muzeja u Zagrebu ili Gradskog muzeja u Karlovcu. Nadalje je važno predstaviti dionicima važnost pojedinačnih priča (što uključuje i prirodnu baštinu i popularizaciju prirodnih zanosti) vezanih uz područje koje bi trebale biti samo djelomično predstavljene na interpretacijskim pločama. Drugim riječima sami stanovnici trebali bi biti potpora autentičnosti predstavljenih informacija na interpretacijskim pločama. Zaključno, potrebno je održati i edukaciju vezanu uz autentičnost suvenira te nužnost njihove stalne nadogradnje. Stoga se predlaže set edukacija koje bi trebala provesti Turistička zajednica grada Slunja u suradnji s JU Natura Viva:

- Edukacija zaposlenika TZ-a
- Edukacija vlasnika i zaposlenih u ugostiteljskim objektima, pružateljima smještajnih kapaciteta
- Predstavljanje koncepta širem krugu stanovnika grada Slunja
- Edukacije turističkih vodiča

5.6. M6 KANALI KOMUNIKACIJE I ŠIRENJE MREŽE „PRIJATELJA“ DESTINACIJE

Iako je ovo predmet strateškog usmjerenja razvoja destinacije, ovim dokumentom se predlaže koncept promocije putem širenja mreže „prijatelja destinacije“. Mreža „prijatelja destinacije“ nalaže uspostavu sustava prikupljanja kontakta za komunikaciju uz aktivno korištenje društvenih mreža. Razlika u korištenju dva kanala komunikacije treba biti jasna na samo početku uspostave sustava. Naime tijekom godine potrebno je postići direktnu komunikaciju (barem via e-mail) sa stalnim gostima i potencirati ekskluzivne pozive na neke događaje kao jedan vid komunikacije. Na ovaj način se kontrolira masovnost posjeta i kvaliteta destinacije se lakše održava. Dok se drugi vid komunikacije treba ostvariti via stalne komunikacije na društvenim mrežama, ova vrsta komunikacije je neizostavan dio promocije destinacije, te treba uzeti u obzir dvojezičnost za komunikaciju putem društvenih mreža. Oba kanala mogu se koristiti kao kanal za predstavljanje svakog novog interpretacijskog sadržaja/događaja, koliko god on bio mali ili veliki. Uz definiranu listu „prijatelja destinacije“ potrebno je definirati i kategoriju institucije „prijatelja destinacije“ te svakako na temelju takvog odnosa definirati stalne posjete članova/posjetitelja te institucije (npr. sveučilišta, istraživački centri, muzeji ili sl.) kroz zajedničke programe i događaje.

5.7. M7 DEFINIRANJE KLJUČNIH DOGAĐAJA KOJI DEFINIRaju DESTINACIJU.

Destinacije koje nisu izrazito turističke, već se njihov turistički potencijal temelji na jednogodišnjem događaju ili više njih, prisiljene su svoju destinaciju graditi drugačije od već turistički ostvarenih destinacija. Takav način promocije često je skup, složen i dugotrajan način promocije te isti zahtjeva istovremeno stvaranje interpretacijskog koncepta, brandiranja i organizacije posebnih događaja. U Slunju slučaj s privlačenjem posjetitelja je potpuno drugačiji, naime posjetitelji se već nalaze na tom području prvenstveno zbog naselja Rastoke i propuštanja prema NP Plitvička jezera. Destinacije ima tranzitni karakter te u „skladu“ s time veliki protok posjetitelja s vrlo kratkim boravkom i s još manje kontrole nad istima u vidu informacija koje nose sa sobom i eventualno prenose. Za Slunj se stoga postavlja pitanje što bi se organizacijom jednog jedinstvenog događaja tijekom godine postiglo u ostvarivanju zadanih cilja, produljivanja boravka gostiju na području Slunja? Treba prepostaviti da se organizacijom takvog godišnjeg događaja neće utjecati na vrijeme boravka posjetitelja (osim tijekom tog događaja). Ipak događaj koji je usmjeren na promociju sadržaja i vrijednosti destinacije za domaće posjetitelje radi stvaranje popularne vikend destinacije (za veće gradove) svakako se treba ostvariti. Međutim nije preporučljivo da se promocija destinacije temelji na jednom godišnjem događaju.

Stoga se predlaže postupna nadogradnja događaja s godinama razvoja destinacije:

Godina	Ciljana publika	Vrsta događaja	Svrha događaja
Prva godina	Domaći posjetitelji, proširene obitelji, rekreativci.	Obiteljski vikend (jedan događaj) ILI Tematski događaj (definiran usko uz budući brand / mlinovi, vrtnja, i sl.)	Utvrđivanje vikend destinacije, upoznavanje posjetitelja sa infrastrukturom, sadržajem i atmosferom destinacije
Druga godina	Domaći posjetitelji Strani posjetitelji	Obiteljski vikendi (2 događaja godišnje, eventualno jedan tematski) Stručni seminari (dva-tri dana) i tjedni predavanja (prirodna baština, kulturno-povijesna baština)	Uspostavljanje mreže stalnih posjetitelja (prijatelja destinacije) Uvođenje novog tipa posjetitelja.
Treća godina	Prijatelji destinacije i strani posjetitelji	Tradisionalno obiteljski vikendi (2 događaja) sa novim sadržajem Stručni seminari, tjedni istraživanja, predavanja (pokušati ostvariti poveznice između sadržaja istog sa eventualno sadržajem vezanim uz književnost, film ili muziku. Te na istom graditi veći događaj).	Stvarati i dalje mrežu novih „prijatelja destinacije“, vraćanje starih. Uvođenje novog elementa radi populariziranja znanosti i stvaranje poveznica s destinacijom i univerzalnim jezikom kulture. (priprema za novi tip posjetitelja)

Godina	Ciljana publika	Vrsta događaja	Svrha događaja
Četvrta godina	Prijatelji destinacije (domaći i strani) te novi tip posjetitelja (mladi 20-30)	Tradicionalni obiteljski vikend (2 događaja godišnje) Duža tjedna događanja (sada već brendiran) vezana uz znanstvena istraživanja ali s podnevnim, večernjim manjim ali popularnim događanjima (vezanima uz druženja s znanstvenicima, film, knjige, design, koncerte, poeziju).	Održavanje veze sa „priateljima destinacije“, sada i stranim gostima. Stvaranje većeg događaja (većeg u vidu sadržaja i zahtjevnog posjetitelja). Brandiranje istoga, kao događaja za odrasle željnih novih znanja i poznanstava na potpuno neočekivanom mjestu.

Koncept predloženog „obiteljski vikend“ događaja (do ostvarivanja FAZE B, vidi str. 16) treba se temeljiti na stvaranju čvrstih veza s posjetiteljima. Takav pristup može se temeljiti na temi(brand-u) ali sa dobro definiranim sadržajem koji je posjetitelju ponuđen tijekom posjeta. Ciljana publika bi trebala biti obitelj i to ne nukleus obitelji, već proširena obitelj, svi uzrasti, stoga treba kako dobro voditi računa o različitim uzrastima djece i prikladnog sadržaja (igraonica u pjesku, lutkarske predstave, crtaonica, laboratorij, igre u prirodi i sl.)

Za sve gore navede prijedloge potrebne su postupne, ali temeljite pripreme s jakim komunikacijski razvijenim mrežama radi održavanja i širenje kruga „priatelja destinacije“. Potrebno je naglasiti da se ne bi trebalo potencirati razvoj događaja za veći broj posjetitelja ili masovnost. Prostor grada Slunja ne podnosi veliki broj posjetitelja na jednom mjestu, stoga se takva okupljanja trebaju izbjegavati radi stvaranja osjećaja „intimnosti“ događaja ili posebne aktivnosti. S vremenom se i vezano uz komunikaciju predstavljanja i promocije destinacije treba stvoriti „ekskluzivitet“ te o pojedinim manjim događanjima komunicirati samo s listom „priatelja destinacije“. Ovim putem se smanjuje trošak promocije destinacije, a podiže se kvaliteta profila posjetitelja a time i očuvanje autentičnosti prostora/destinacije.

Primjeri mogućih događaja:

- MLINARSKE PRIČE (kombinacija gastro-dana/ prezentacije tradicionalnih jela sa otvaranjem dvorišta većina mlinica u Rastokama, organizirani vodiči kod svake mlinice za interpretaciju tradicije i etnografije, eventualno organizirati neku vrstu igre za posjetitelje s nagradom) – potrebno organizirati u suradnji sa stanovništvom, Etnografskim muzejom i studentima etnografije, konzervatorima i JU Natura Vivom. Događaj organizirati nakon postavljanja interpretacijskih alata i izrade novih promotivnih brošura za destinaciju gdje su predstavljene zone.
- FESTIVAL ZNANOSTI (kombinacija predavanja, radionica i implementacije nekih rješenja kada se radi o mehanici, večernji programi filma, koncerata i

sl.) – ovakvi tematski festivali mogu se organizirati za svaku ZONU pojedinačno, govorimo od temi povijesti , arhitekture, strojarstva (turbine), elektrotehničke, etnografije, biologije, geografije. Koncept se može ostvariti u suradnji s JU Natura Vivom te događaje podići na internacionalnu razinu gdje je moguće. Ovaj prijedlog je inovativan koncept promocije destinacije te osim znanstvene dimenzije događaj mora imati i dio koji se odnosi na širo publiku, poput prezentacije korištenja snage vode noćnim osvjetljavanjem slapova ili slično, poput koncerta klasične glazbe vezanog uz povijesni period koji se obrađuje, skup KUD-ova kod festivala etnografije i sl. Organizacija ovakvih događaja treba biti dugoročno planirana i organizirana tijekom dužeg perioda. Finansijska sredstva za organizaciju ovakvih događaja je dostupna putem EU programa. – cilj ovakvih događaja je utjecaj na strukturu posjetitelja te interdisciplinarnim pristupom destinaciju promovirati drugačije

- OBITELJSKI VIKENDI (kombinacija kraćih izleta, radionica, vođenja prilagođeno svakom uzrastu posebno, u trajanju od dva dana) – cilj predloženih događaja je stvoriti krug stalnih posjetitelja te destinaciju promovirati kao vikend destinaciju. Primjer događaja u nastavku:

2. DANA događaj (treba ga formirati tako da gosti imaju razloga spavati u Slunju):

1. dan:

- 10-12 h Jutarnje aktivnosti
 - o (odrasli bez djece ili djecom većeg uzrasta iznad 10 god):
 - Iskušajte nordijsko hodanje stazama Slunja
 - Vožnje biciklom uz vodstva
 - o (odrasli s djecom uzrasta iznad 5)
 - Laboratoriј u prirodi (radionice JU NV)
 - Putevima Slunjana (vodstva po standardnim zonama/stazama)
 - o (Odrasli s djecom ispod 5 godina)
 - Igraonica na obali Korane, pješčanik, kolutovi, bučanje za klince (potrebni animatori)
 - Spavaonica za bebe (označeno mirno mjesto u hladu u blizini žuborenja, tišina)
- 13- 17h
 - o (Odrasli bez djece i s djecom od 10)
 - Osnove mačevanje, luk i strijela
 - Odmor uz rijeku Koranu (ležaljke)
 - Vodstva za odrasle po Slunju
 - o (Odrasli s malom djecom)
 - Životinje (ili organizirani posjet OPG-u, ili ograđeni prostor s domaćim životinjama samo pokazno)
 - Animacija (organizirane starinske igre za one od 5-10 godina), za najmlađe čitanje priča (preporučamo napraviti poveznici s Ogulinom i Ivaninom kućom baki o definirati njihovo sudjelovanje-gostovanje), lutkarska predstava (obvezno)

- 19:00 h (svi)
 - Koncert 1 (sat vremena max.) (događaj „koji se pamti“, razlog dolaska mora biti i samo koncert, prijedlog da je koncert vezan uz klasičnu filmsku glazbu ili operu i osvjetljenje slapova)
 - Koncert 2 (dva sata, za mlađu publiku, rock bend, manje za posjetitelje, više za Slunjane i okolicu)

2. dan

• 9-12:00

- (Odrasli bez djece i s djecom od 10.godina) Nordijsko hodanje, bicikli s vodstvom, mačevanje i luk i strijela, radionice JU Natura Viva – ovdje je poanta da da ono što su posjetitelji nisu probali u subotu mogu sada promijeniti i u nedjelju probati nešto drugo.
- (Odrasli malom djecom) Lutkarska predstava (druga), igraonica s animatorima na otvorenom
- ZA sve: lokalni KUD na dva ili tri mjesta tijekom jutra ima kratko predstavljanje (mora pisati u programu kada i gdje)

PROGRAM TRAJE DO 12 sati u nedjelju.

5.8. M8 UPRAVLJANJE KVALITETOM DESTINACIJE

Plan upravljanja kvalitetom destinacije potrebno je temeljiti na kratkim strateškim odrednicama vezanim uz razvoj destinacije. Strateške odrednice razvoja destinacije kroz definiranje vizije razvoja destinacije uglavnom daju jasan smjer kako će se kvaliteta destinacije valorizirati. Kako ne postoji strateški dokument razvoja turističke destinacije Slunj, savjetuje se izrada plana upravljanja kvalitetom destinacije tek nakon što se odrede strateški smjerovi razvoja. Za sada postoji lista „želja“ i „savjeta“ u kojem smjeru taj razvoj treba krenuti, međutim ne postoji dokument koji jasno govori o tome što se planira postići u periodu od slijedećih najmanje 5 godina temeljem analize stanja i posjetitelja.

U svakom slučaju plan upravljanja kvalitetom treba uzeti u obzir osnovno zadovoljavanje potreba posjetitelja, održavanje čistoće i urednosti šetnica, edukacija/informiranje dionika koji su u kontaktu s posjetiteljima (ali i lokalnog stanovništva kako je navedeno u mjeri 5.), usklađivanje programa događaja raznih organizacija te koliko je moguće ujednačena promocija istoga (definirati logotip destinacije i brand), evaluacija interpretacije i drugih sadržaja te nadogradnju istoga.

Ovaj dokument može pridonijeti uputama kako i na koji način evaluirati postojeći i budući interpretacijski plan i interpretacijske alate te kako djelovati u skladu s nalazima evaluacije.

5.8.1. Evaluacija interpretacijskog plana

Evaluacija interpretativnih medija je proces prikupljanja i analiziranja informacija koje će otkriti kvalitetu interpretativnih alata i programa. Ovaj proces stoga u isto vrijeme daje informaciju o aktivnostima koje treba učiniti u budućnosti razvoja destinacije te time olakšava proces donošenja odluka. Stoga je ovaj proces potrebno planirati s čvrstom odlukom što se njime postiže, pazeći pritom da su osigurani svi kapaciteti za provedbu ovog procesa. U nastavku su smjernice za područja evaluacije:

Područje	Primjeri
Posjetitelji	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebe • Očekivanje i motivacija • Razina obrazovanja • Stavovi i vrijednosti
Interpretatori baštine (Vodiči i voditelji edukativnih programa, ugostitelji)	<ul style="list-style-type: none"> • Znanje • Komunikacijske vještine • Uključenost • Profesionalnost • Očekivanja i motivacija • Snage i slabosti
Kontekst	<ul style="list-style-type: none"> • Karakteristika baštine: tipologija, lokacije, itd. • Sredstva: oprema, dostupnost i sl. • Institucionalni okvir
Planovi, programi i aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ciljevi • Strategije i aktivnosti • Sredstva: vrijeme, finansijska sredstva, osoblje, materijalna sredstva, itd. • Funkcionalnost bilo kojeg dijela plana • Stavovi profesije i javnosti • Utjecaj povećanja/smanjenja broja posjetitelja • Problemi i konflikti • Anecdote
Procesi	<ul style="list-style-type: none"> • Efektivnost • Učinkovitost • Utjecaj

Metode evaluacije:

Postoji nekoliko metoda evaluacija. Postoji kvantitativna metoda koja analizira statističke podatke (koliko je posjetitelja na kojoj stazi, porast broja ili smanjenje broja posjetitelja, struktura posjetitelja na stazi, broj kupljenih suvenira sa zone 1 ili 2 i sl.) te kvalitativna metoda koja opisuje mišljenja, stavove, percepcije i osjećaje. Ovim planom se predlaže kombinacija ovih metoda radi unaprjeđenja interpretacije prostora.

Najčešći alati u procesu evaluacija:

- Upitnici (skup pitanja ili tvrdnji, odgovori mogu biti slobodni tzv. "otvoreni" ili „zatvoreni“ tj. odabir među ponuđenim)
- Skale (skup pitanja koje se mogu ocijeniti sa skalom od 1-10, odgovorima „dobro-loše, slažem se – ne slažem se ili sa opisom skalom „ odlično, vrlo dobro, dobro, u redu, loše“)
- Dnevnik projekta (dokument koji opisuje proces razvoja projekta sa stvarnim situacijama i rješenjima, koja kod evaluacije ukazuju na nužne korekcije ili unaprjeđenje)
- Arhiv (prikupljanje svih podataka tijekom provedbe projekta, radi mogućnosti uvida tijekom evaluacije u određene momente razvoja projekta)
- Promatranje (promatranje posjetitelja i njihovog ponašanja kod gužvi, sudjelovanju u interaktivnim interpretacijskim elementima, itd.)
- Intervjui (više kao fokus grupe za testiranje određenih rješenja)
- Otvorene rasprave (na eventualnim objavama na internetu tj. društvenim mrežama)

Što god se koristilo od metoda evaluacije ili alata, kako je već rečeno, osobe koje će biti zadužene za proces moraju same ocijeniti što žele evaluacijom postići tj. doznaći. U prilogu 2. ovog dokumenta su primjeri upitnika za posjetitelje koji se mogu koristiti u postupku evaluacije interpretacije prostora s dodatnom razradom nakon definiranja cilja evaluacije.

6. SMJERNICA ZA UPRAVLJANJE POSJETITELJIMA

Upravljanje posjetiteljima je kompleksan proces koji se odvija na dnevnoj razini posjeta, a donedavno i na razini komunikacije prije i poslije posjeta. U ovom dokumentu predložena je jedna razina upravljanja posjetiteljima, a to je usmjeravanje na šire područje posjeta putem sustava putokaza i interpretacijskih zona. Upravljanje posjetiteljima ovim konceptom 5 ZONA pokriva nekoliko područja:

- Upravljanje fizičkim kretanjem i usmjeravanjem kretanja posjetitelja
- Upravljanje dostavljanjem informacija o lokalitetu te usmjeravanjem na Info centar
- Upravljanje emotivnim doživljajem destinacije

Vremenom je potrebno jasno identificirati točke zagušenja kod prolaza posjetitelja te interpretacijske ploče tj. njihovo mjesto postavljanja, dužinu teksta ili upute na

njoj, prilagoditi rješavanju takvih točaka. Isto tako kao nadopuna ovom konceptu s vremenom je potrebno predložiti rješenje za identifikaciju pojedinačnih posjetitelja. Prijedlog je uvođenje RFID kartica (moguće samo privremeno kroz nekoliko sezona, radi utvrđivanja broja posjetitelji). RFID kartice bi se stoga odnosile na sve posjetitelje i služile kao slijedeće:

- o Za kontrolu broja posjetitelja
- o Za kontrolu kretanja posjetitelja
- o Za interakciju posjetitelja
- o Kontrolu šteta (interakcija posjetitelja)

Također poželjno je uvesti uz audio vodiče na stranim jezicima te iste prilagoditi za korištenje osobama s invaliditetom. Kao obvezni sadržaj većine ploča preporučeno je korištenje QR kodova. QR kodovi bi se stoga mogli po potrebi mijenjati, biti mjesto „skidanja“ dodatnog sadržaja koji se može naplaćivati (spomenuta izdanja specifičirana za određeno područje) međutim kod upravljanja posjetiteljima mogu se koristiti za povezivanja sadržaja po zonama i upućivanja posjetitelja na drugu zonu te kao sredstvo najave događaja.

Kako je cilj interpretacijskog plana produljenje boravka gostiju, svakako bi za ostvarenja tog cilja bilo potrebno prilagoditi kretanje turista u grupama kao prvu fazu prilagodbe kretanja. Početna točka kretanja turista u skorijem vremenu treba postati područje kod Starog grada Slunja (ZONA 2). Uvjet za to je izgradnja parkinga za autobuse kod groblja te postavljanje interpretacijskih ploča, uređivanje dviju svih zona za sigurnost posjetitelja (spomenute u Analizi). Početna točka kretanja stoga bi rasteretila stalni pritisak na naselje Rastoke, postojalo bi dovoljno vremena za vodiča da interpretiraju prostor i najave ulazak u Rastoke koji nisu muzej na otvorenom već naselje. Koncept vođenja turista preko zone 2 na zonu 1 (prvo posjet Starom gradu, Moćanovom mostu, Trgu Zrinskih i Frankopana pa tek tada Rastokama) omogućavalo bi trenutno usmjeravanje grupa na druge zone u slučaju većih gužvi.

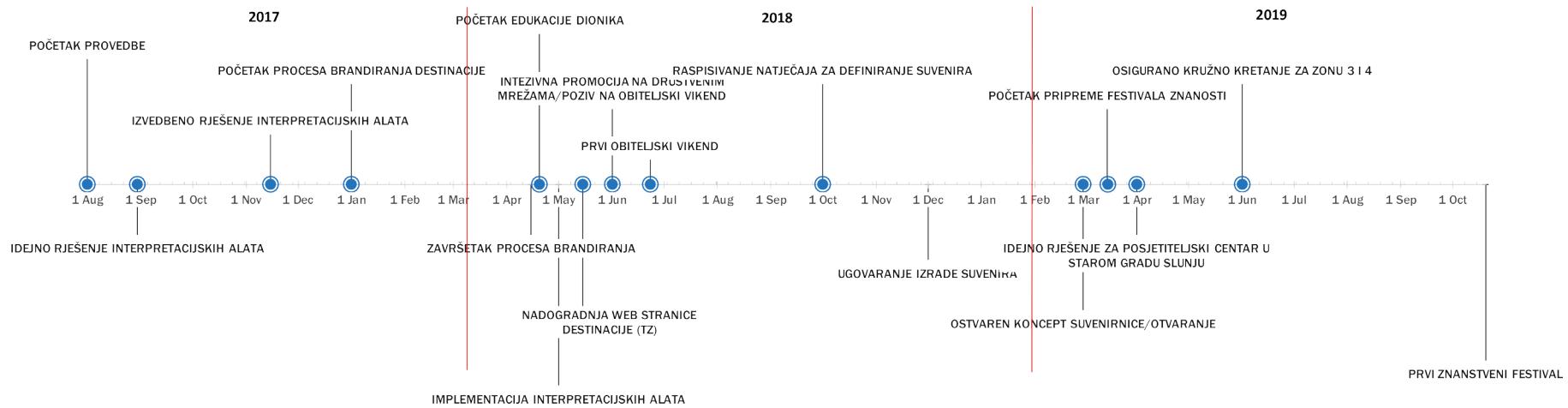
Novi posjetiteljski centar planiran unutar Starog grada Slunja, u slučaju skorašnje realizacije tog projekta potrebno je konceptom predstavljanja kulturne i prirodne baštine biti u skladu s brandiranjem destinacije, konceptom zona, i željama vezanom uz upravljanje gostima. Svakako je preporuka vezana uz kretanje turista da posjetiteljski centar ima veću suvenirnice i multifunkcionalni prostor za održavanje privremenih izložbi, performansa/ predavanja / predstava. U slučaju ostvarivanja ovog projekta potrebno je revidirati prijedlog početne točke kretanja grupe posjetitelja, kao i nužnost usmjeravanja pojedinačnih posjetitelja na nove parkirne prostore te u potpunosti (osim za lokalno stanovništvo) ukinuti mogućnost parkinga na ulazu 1.

Kao dodatak interpretacijskom planu za pet zona potrebno je urediti sva potencijalna stajališta za automobile prije i poslije grad Slunja i tako da su na istima predstavljene ZONE, grad Slunj kao mjesto posjeta, vrijeme koje preostaje do grada Slunja, mogućnosti za noćenja i gastronomiju. Svako stajalište trebalo bi biti uređeno u skladu s interpretacijskim pločama (sličan dizajn) te biti prezentirano preko jedne znamenitosti prirodne baštine ili kulturne znamenitosti Slunja (npr. stajalište s znakom vidre ili pojedinog mlina ukoliko vlasnik istoga pristane). Stajalište bi trebalo imati unificiranu urbanu opremu kao i na području Rastoka i Slunja sa interpretacijom vezanom uz ime stajališta.

7. PRILOZI

7.1. PRILOG 1.: Vremenski plan i preliminarni proračun provedbe krovnog interpretacijskog plana grada Slunja

VREMENSKI PLAN ZA PROVEDBU INTERPRETACIJSKOG PLANA GRADA SLUNJA

Detaljnije objašnjenje

DATE	MILESTONE	Objašnjenje
1-kol	Početak provedbe	Početak provedbe smatra se prvi mjesec nakon prihvatanja finalnog dokumenta Krovni interpretacijski plan grada Slunja od strane Gradskog vijeća
30-kol	Idejno rješenje interpretacijskih alata	Idejno rješenje do sredine 2017 godine treba biti predloženo radnoj skupini za interpretacijski plan
15-stu	Izvedbeno rješenje interpretacijskih alata	Nakon procesa izrade tekstova, grafika i crteža te karti pristupa se izradi izvedbenog rješenja interpretacijskih alata
1-sij	Početak procesa brandiranja destinacije	Preporuka je da se napravi manji oblik brandiranja destinacije koja uključuje logo, sloga (eventualno vizuel svake zone, koji se može koristiti kao logo pakiranja suvenira za svaku zonu)
15-tra	Završetak procesa brandiranja	
20-tra	Početak edukacije dionika	Kada je definiran brand, svi interpretacijski materijali potrebno je započeti intezivne edukacije svih dionika, naročito onih koji su u prvom doticaju s turistima (privatnici obvezno)
1-svi	Implementacija interpretacijskih alata	
15-svi	Nadogradnja web stranice destinacije (TZ)	Odmah nakon početka implementacije interpretacijskih alata potrebno nadograditi web stranicu TZ-a (materijale po mogućnosti imati spremne unaprijed)
1-lip	Intezivna promocija na društvenim mrežama/poziv na obiteljski vikend	Angažiranje volontera studenata da sustavno rade na facebook i ostalin stranicama destincijske (ili TZ-a) stavljući sadržaje i promociju novi koncept, suvenire, s najavama događaja i sl.)
23-lip	Prvi obiteljski vikend	Organizacija vikenda treba započeti 6 mjeseci ranije. Preporučeni datum iako treba paziti na eventualno preklapanje s prvim dužim vikendom. Ciljana skupina posjetitelja su domaći posjetitelji.
1-lis	Raspisivanje natječaja za definiranje suvenira	Kako je rečeno u planu preporuka je da se pozivom na natječaj fakultetima (eventualno ULUPUH) osigura kvaliteta rješenja
1-pro	Ugovaranje izrade suvenira	
1-ožu	Ostvaren koncept suvenirnice/otvaranje	Koncept suvenirnice je bitno postaviti na samom početku njenog unutarnjeg uređenja, predvidjeti trošak opremanja i izvedbeno rješenja u skladu s odabranim konceptom, preporuka je da se zasniva na zonama.
15-ožu	Početak pripreme festivala znanosti	Definiranje sheme događaja naročito teme i interdisciplinarni aspekt, uspostava radne skupine za organizaciju.
1-tra	Idejno rješenje za posjetiteljski centar u Starom gradu Slunju	U ovom koraku potrebno je razvijati prostorni i sadržajni koncept budućeg posjetiteljskog centra
1-lip	Osigurano kružno kretanje za ZONU 3 i 4	Novi mostovi za Lumardenik (zona 4) te kod Kotlaca preko Korane.
20-lis	Prvi znanstveni festival	

GLAVNE UPUTE

Kako se interpretacija prostora i destinacije odnosi na sve što se nalazi u prostoru, piše o prostoru i osjeća vezano uz prostor/destinaciju izazovno je predvidjeti sve korake koji se tiču razvoja interpretacije. U ovom grafu stoga je predložen slijed glavnih

aktivnosti potrebnih za realizaciju predloženog plana s naglaskom da se destinacija i interpretacija iste mora sustavno graditi na svim poljima dosljedno i ujednačeno (interpretacijski alat, suveniri, komunikacija, promocija, događaji, novi objekti). Predloženi vremenski okvir ograničio se na tri godine.

Preliminarni proračun provedbe krovnog interpretacijskog plana grada Slunja

Preliminarni troškovnik po mjerama		Preliminarni trošak	Objašnjenje
M1	Definirati ključne faze razvoja destinacije	64 mil kn	Iznos se odnosi predloženu prvu fazu te najveću investiciju posjetiteljskog centra u Starom gradu (20 mil kn + 33 mil. kn Stari grad, te ostatak na veći infrastrukturni projekt obnove Trga Zrinskih i Frankopana te brandiranje destinacije (od 40.000 - 220.000 kn)
M2	Definiranje koncepta interpretacije	1.4 mil kn	Iznos se odnosi na financiranje idejno-izvedbenog rješenja, izradu tekstova i grafike za interpretacijske ploče, izradu ploča i postavljanje prema konceptu zona
M3	Razvoj koncepta interpretacije kroz nove šetnica te sadržaj šetnica	100.000 kn godišnje	Iznos se odnosi definiranje novih tekstova, rješenja te postavljanje novih interpretacijskih alata.
M4	Definiranje suvenira	250.000 kn	Iznos se odnosi na raspisivanje javnog natječaja za osmišljavanje slunjskog suvenira s nagradama i otkupom za barem tri posebna suvenira. Trošak se odnosi također na definiranje manjih suvenira (dizaj izvedbe). Godišnji iznos za troškove nužne publikacije nije uраčunat/autorska prava, dizajn barem 10 novih manjih izdanja godišnje (150.000 - 240.000 kn-tisak nije uključen)
M5	Programi edukacija dionika u mreži prijenosa koncepta i sadržaja prema posjetiteljima, suradnicima	30.000 kn godišnje	Iznos se odnosi na organizaciju edukacija za navedene dionike u planu. Trošak se odnosi na definiranje materijala, izvedbu radionice te troškove predavača.
M6	Kanali komunikacije i širenje mreže „priatelja“ destinacije	50.000 kn godišnje	Iznos se odnosi na trošak honorara studenata volontera (mogući manji honorar) koji sudjeluju u promociji destinacije na društvenim mrežama. Trošak se također odnosi na povremeni dizajn manjih objava za promociju interpretacijske teme ili događaja
M7	Definiranje ključnih događaja koji promoviraju destinaciju.	400.000 kn - 1,5 mil.kn godišnje	Prvi iznos se odnosi na organozaciju prvog obiteljskog vikenda, ali bez uključene promocije i bez vanjske usluge organiziranja događaja. U drugi iznos su uključeni svi troškovi profesionalne organizacije i promocije jednog događaja.
M8	Upravljanje kvalitetom destinacije	200.000 – 500.000 kn	Troškovi se odnose na procjenu potrebnih sredstava za standaradnu godinu (bez izvandrednih troškova zbog vandala) održavanja tabli, staza, urbane opreme, nadogradnje novim suvenirima, i sl.)

7.2. PRILOG 2. UPITNICI ZA POSJETITELJE

7.2.1. PRIMJER UPITNIKA ZA DJECU:

UPITNIK

Molimo te da nam pomogneš učiniti grada Slunj i Rastoke boljim i zanimljivijim mjestom za tvoj drugi dolazak.

Od kuda dolaziš? (zaokruži):

Iz grada Karlovca iz Karlovačka županije iz drugog mesta (upiši)-----

	DA	NE
Je si li uživao u posjetu Rastokama i Slunju?		
Je si li naučio nešto novoga?		
Sviđa li ti se tekst i slike na pločama?		
Je li ti bilo jasno gdje se moraš kretati?		
....		

Što ti se najviše sviđalo?	
Što ti se najmanje sviđalo?	
Na kraju ako možeš u jednoj rečenici reci što ti je ostalo kao uspomena na ovaj posjet.	

Ima li još nešto što želiš reći?
HVALA PUNO!

7.2.2. PRIMJER UPITNIKA ZA ODRASLE

UPITNIK

Molimo vas da ispunite ovaj kratak upitnika budući da nam je vaše pitanje ključno za unapređenja našeg posla. HVALA!

Od kuda dolazite ? (zaokružiti)

Karlovačka županija Kontinentalna RH Jadranska RH Druge zemlje (molim upisati) -----

Kako ste doznali za ovu destinaciju? (zaokružiti)

Obitelj/prijatelji TV Internet Press Drugi način (molimo upisati)

	Odlično	Dobro	Prosječno	Loše
Cijena ulaznice (samo u slučaju grupa)				
Čistoća okoliša				
Vrste usluga				
Suvenirnica i suveniri				
Interpretacijske tabele i putokazi(dizajn, lakoća praćenja tabli)				
Informacije koje ste dobili putem interpretacije				
Priroda				
Zaposlenici TZ				
.....				

Koja vas je zona najviše impresionirala?	
Što vam se najviše sviđalo?	
Što vam se najmanje sviđalo?	
Možete u jednoj rečenici izraziti utisak vašeg posjeta?	

Slobodno navedite svoje preporuke i impresije.
HVALA PUNO!

